

Article Info/Makale Bilgisi

✓Received/Geliş:03.12.2021 ✓Accepted/Kabul:04.04.2022

DOI:10.30794/pausbed.1032094

Research Article/Araştırma Makalesi

Gürsoy, M. (2022). "COVID-19 Pandemisinde Günah Keçisi Mekanizmasının Kurbanları Olarak Göçmenler", Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı 51, Denizli, ss. 255-274.

COVID-19 PANDEMİSİNDE GÜNAH KEÇİSİ MEKANİZMASININ KURBANLARI OLARAK GÖÇMENLER

Mahmut GÜRSOY*

Öz

COVID-19 pandemisinde, hastalığı yabancıların yol açtığı bir tehdit olarak inşa etme stratejisi ve suçu "öteki"nin sırtına yüklemeye girişimleri salgınla el ele yürüdü. Suçlayıcı işaret parmakları çoğunlukla göçmenlere yöneldi. Göçmenlerin virüsün potansiyel taşıyıcıları olduğuna ve ölümcül bir sağlık tehdidi oluşturduğuna dair yabancı düşmanı retorik, göçü engellemeyi savunan popülist politikacılar için merkezi bir tema haline geldi. Bazı hükümetler, virüsün yayılmasını kontrol altına alma bahanesiyle, göçmenlere yönelik katı göç politikalarını meşrulaştırmak için pandemiye araçsallaştırdı. Bu makale, kriz dönemlerinde göçmenleri günah keçisi yapma eğiliminin kuramsal bir açıklamasını sunmaya çalışmaktadır. Ayrıca güvenilir medya kuruluşlarından gelen haber raporlarını ve uluslararası örgütler tarafından hazırlanan yayınları inceleyerek COVID-19 için göçmenleri suçlama pratiklerini değerlendirmektedir. Çalışma, bazı politikacıların, göçmen karşıtlığına meşruiyet kazandırmak için COVID-19'u araçsallaştırarak göçmenleri günah keçisi yaptıklarını; popülist milliyetçi eğilimlere sahip oldukları belirlenen bu politikacıların salgını bir dış tehdit olarak inşa etmek amacıyla söylemlerinde savaş, düşman, istila gibi metaforlar kullandıklarını; göçmenleri suçlama eğiliminin tarihsel ve kültürel ön yargılara dayandığını ve infodeminin günah keçisi mekanizmasını ateşleyen en önemli faktörlerden biri olduğunu gözler önüne sermektedir.

Anahtar Kelimeler: COVID-19, Günah Keçisi, Göçmen, Politik Araçsallaştırma, Popülizm, Infodemi.

IMMIGRANTS AS VICTIMS OF THE SCAPEGOAT MECHANISM IN THE COVID-19 PANDEMIC

Abstract

In the COVID-19 pandemic, the strategy of constructing the disease as a threat caused by foreigners, and attempts to put the blame on the "other" went hand in hand with the outbreak. The accusatory index fingers were mostly aimed at immigrants. The xenophobic rhetoric that immigrants are potential carriers of the virus and pose a deadly health threat has become a central theme for populist politicians advocating curbing immigration. Under the pretext of containing the spread of the virus, some governments have instrumentalized the pandemic to justify strict immigration policies towards immigrants. This article attempts to provide a theoretical explanation of the tendency to scapegoat immigrants in crises. In addition, the news reports from reliable media organizations and the publications prepared by international organizations are examined and the practices of blaming immigrants for COVID-19 are evaluated. The study reveals that some politicians scapegoated immigrants by instrumentalizing COVID-19 to legitimize anti-immigration and these politicians, who were determined to have populist nationalist tendencies, used metaphors such as war, enemy, invasion in their discourses in order to construct the outbreak as an external threat. The study also displays that the tendency to blame immigrants is based on historical and cultural prejudices and that the infodemic is one of the most important factors that ignite the scapegoat mechanism.

Keywords: COVID-19, Scapegoating, Immigrant, Political Instrumentalization, Populism, Infodemic.

*Öğr. Gör. Dr., Adıyaman Üniversitesi, Rektörlük, ADIYAMAN.
e-posta: magursoy@adiyaman.edu.tr (<https://orcid.org/0000-0001-5977-9547>)

1. GİRİŞ

“Korku ve belirsizlik başladığında günah keçileri asla uzakta olmazlar.”

(Bachelet ve Grandi, 2020)

İnsanoğlu yeni koronavirüs (COVID-19) pandemisi ile mücadele ederken belirli grupları virüsün kuluçka merkezi ve potansiyel yayıcısı olarak mimleyen, daha karanlık ve korkutucu bir başka salgının giderek büyüdüğü görüldü. Virüs daha fazla insana bulaşıp yayıldıkça “kimin hatası?” sorusu dile getirilmeye başlandı (Jakovlyevic, Jakovlyevic, Bjedov ve Mustac, 2020). Suçlayıcı işaret parmakları çoğunlukla toplumun en güçsüz ve en savunmasız kesimlerine, “haricîler”e yöneldi. Hastalığı yabancıların yol açtığı bir tehdit olarak inşa etme stratejisi ve suçu “öteki”nin sırtına yükleme girişimleri salgınla el ele yürüdü (Nossem, 2020). Böylelikle COVID-19, en az kendisi kadar yıkıcı olan yabancı düşmanlığı, ırkçılık ve nefret virüslerini tetikleyerek belirli kişilerin ya da grupların günah keçisi yapılmasına ve damgalanmasına yol açtı (Galea, 2020).

Salgınlar korku yaratmaktadır (Devakumar, Shannon, Bhopal ve Abubakar, 2020) ve salgınların sebep olduğu bilinmezlik ortamında insanların korkularını yatıştırmak için ötekileri suçlamaları bilinen bir olgudur (Kumar ve Nayar, 2020). Nitekim farklı bir ulusal, etnik ya da dini geçmişe sahip insanların, marjinalleştirilmiş ve öteki olarak muamele gören çeşitli grupların, tarihsel olarak, bilimin ne söylediğine bakılmaksızın mikrop yaymakla suçlandığı görülmektedir (Markel ve Stern, 2002). Yeni patojenlerle karşılaşan toplumlarda yabancıların, azınlıkların, farklı etnik grupların veya dini toplulukların günah keçisi ilan edilerek hastalıktan sorumlu tutulması her salgında tanık olunan bir modeldir (Shah, 2020). Cole’un (2020: para. 1) dediği gibi, *“Önce hastalık gelir; sonra günah keçisi yapma.”* Salgın hastalıklardan sonra gelen günah keçisi yapma pratiği ise genellikle tarihsel gerilimlere ve ön yargılara dayanmaktadır (Giddens ve Sutton, 2016). Salgınlar uyuklayan ön yargıları uyandırabilmekte ve toplumsal fay hatlarını harekete geçirerek farklı sosyal gruplar arasındaki çatışmayı açığa çıkarabilmektedir (Kishlansky, Geary ve O’Brien, 2006; Girard, 2018).

COVID-19 pandemi krizinin başlarında Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği [United Nations High Commissioner for Human Rights, (2020a)], salgının marjinalleşmiş bireyler, gruplar ve topluluklar için yüksek bir ayrımcılık ve dışlanma riski yarattığı uyarısında bulundu. Gerçekten de sonraki günlerde salgının, virüsle temaslı olduğu algılanan kişilerin yanı sıra, belirli etnik kökenlere sahip insanlara, örneğin göçmenlere¹ karşı sosyal damgalamayı ve ayrımcı davranışları -şiddet dâhil- tetiklediği görüldü (van Daalen, Cobain, Franco ve Chowdhury, 2021). Koronavirüsün küresel patlaması, göçmenler, mülteciler ve sığınmacılar için dramatik bir şekilde yeni zorlukları beraberinde getirdi (Zargar, 2020). Dünya çapındaki tüm göçmenlerin riskler karşısındaki savunmasızlığı salgınla birlikte iyice açık hale geldi (McAuliffe ve Bauloz, 2020). Öyle ki Birleşmiş Milletler (BM) Genel Sekreteri António Guterres (2020), göçmenlerin virüsün kaynağı oldukları iddiasıyla günah keçisi ilan edildiklerini deklare etti. Pandeminin sebep olduğu sosyal ve ekonomik sorunlarla birlikte bilhassa göçmenlere yönelik ırkçı ve zenofobik ifadelerde ve eylemlerde artış olduğu kaydedildi (Manzi, 2020). BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği Azınlık Sorunları Özel Raportörü Fernand de Varennes (2020), COVID-19 ile ilgili korkuların bazı gruplar ve politikacılar tarafından göçmenleri ve azınlıkları günah keçisi yapmak için istismar edilmesinin, onlara yönelik sözlü ve fiziksel tacizlerde endişe verici bir artışa yol açtığını, hatta bazı yerlerde bu grupların sağlık hizmetlerinden mahrum bırakıldıklarını açıkladı.

Dünyanın dört bir yanından gelen haber raporlarında, göçmenlerin COVID-19’un yayılmasından sorumlu tutularak günah keçisi haline getirilmesine ilişkin vakalar bildirildi (Lai, 2020). Medyada yaygın olarak görülen düşmanca söylemler, dezenformasyon ve göç sorununun politik araçsallaştırılması COVID-19 histerisiyle birleşince göçmenlere yönelik hâlihazırdaki ayrımcı ve zenofobik tutumlar iyice kötüleşti (Manzi, 2020). Dahası salgın, göçmen karşıtı anlatıları yaymak, göçü daha fazla kontrol etmek ve göçmen haklarının azaltılması çağrısında bulunmak için silah haline getirildi. Birçok ülke, salgına artan kapanma, sıfır toleranslı göç düzenlemeleri ve göçmenlerin daha fazla ötekileştirilmesiyle yanıt verdi (Guadagno, 2020). Böylece göçmenler, COVID-19 pandemisiyle birlikte bir kez daha gaddar politikaların hedefi oldu (Johnson ve Bonds, 2020).

¹ Bu makalede “göçmen” terimi, örneğin mültecileri, sığınmacıları, yerlerinden edilmiş kişileri, göçmen işçileri ve aile fertlerini içeren şemsiye bir terim (Uluslararası Göç Örgütü [International Organization for Migration], 2019) olarak kullanılmıştır.

Tarihsel olarak salgın hastalıklar, devletlerin sınır ve göç politikalarını meşrulaştırma işlevini gördüler (Nossem, 2020). Bu küresel sağlık krizi de salgın hastalıkların, virüsün yayılmasını kontrol altına alma bahanesiyle, göçmenlere yönelik zalimane göç politikalarını meşrulaştırmak için hükümetlerce nasıl araçsallaştırıldığını gözler önüne serdi. Ayrıca modern siyasette politik aktörlerin suçu saptırmak için başkalarını günah keçisi yapma hevesi (Jakovljevic, vd., 2020) COVID-19'la birlikte tekrar aşikâr oldu. Göçmenlerin virüsün potansiyel taşıyıcıları olduğuna ve ölümcül bir sağlık tehdidi oluşturduğuna dair yabancı düşmanı retorik, göçü engellemeyi savunan popülist politikacılar için merkezi bir tema haline geldi. Öyle ki bunların COVID-19 tehdidi ile göçmenleri özdeşleştirmeye yönelik söylemleri (Rafiq, 2020), göçmen karşıtı söylemlerin ve politikaların, algılanan ile gerçek tehdit arasındaki çizgiyi muğlaklaştıran, histeriye ve abartıya meyilli bir dil tarafından çerçevelendiğini söyleyen Markel ve Stern'i (2002) doğrular nitelikteydi.

Neden birçok insan, özellikle de politikacılar, kendilerini sorunlarla yüz yüze bulduğunda başkalarını suçlamakta ve günah keçisi ilan etmektedir (Jakovljevic, vd., 2020)? Bulaşıcı salgın hastalıkların yol açtığı sağlık krizlerinde günah keçisi mekanizması göçmenlere karşı nasıl işlemektedir, suçlamalar neden göçmenlere yönelmektedir? Salgın hastalıklar sırasında, göçmenlere yönelik suçlamaları ve ayrımcı/damgalayıcı eylemleri analiz ederek bunların ardındaki motivasyonları anlamaya ve göçmenlerin günah keçisi yapılmasına zemin hazırlayan yapısal sorunları belirlemeye çalışmak oldukça önemlidir. Markel ve Stern'in (2002: 758) dediği gibi, *"Salgın hastalıkların daha yaygın hale geldiği mikrobiyal bir evrenle yüzleşirken, insanların tehlikeli patojenlerin yayılmasında dışarıkları suçlama eğiliminin farkında olmamız gerekmektedir"*. Bu makale, COVID-19 salgınında göçmenleri suçlama eğiliminin kuramsal bir açıklamasını ortaya koymayı amaçlamaktadır. Ayrıca güvenilir medya kuruluşlarından gelen haber raporlarını ve uluslararası örgütler tarafından hazırlanan yayınları da içeren literatürü inceleyerek COVID-19 nedeniyle göçmenleri günah keçisi yapma pratiklerini değerlendirmektedir. Böylece makalenin, "çifte salgın" (Addo, 2020) ile mücadeledeki teorik ve pratik çabalara destek olacak bilgi birikimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. GÜNAH KEÇİSİ MEKANİZMASI

"Günah keçisi mekanizması, insanlığın bildiği tüm kültürlerde, insan yaşamının neredeyse her alanında sahneye konulan trajik bir operadır."
(Shenassa, 2001)

Günah keçisi kavramı, ilk olarak, Eski Ahit'in William Tyndale (d. 1494 - ö. 1536) tarafından yapılan 1530 tarihli İngilizce tercümesinde, Tevrat bölümünün Levililer Kitabı'nda geçen Kefaret Günü ritüeli anlatılırken kullanılmıştır (Suggs, 1989; Shenassa, 2001). Bu ritüelde, cemaatin tüm suçları ve günahları Yahova'nın başrahibi tarafından bir keçiye yüklenir ve hayvan ölmesi için çöle terkedilirdi. İnsanlar böylelikle günahlarının affedileceğine inanır, suçluluk hissi topluluktan uzaklaşırdı (Ellison, 2017; Campbell, 2020). Kavramın kökeni Eski Ahit'e dayansa da fenomenin kendisi evrenseldi (Shenassa, 2001). Zira her tarih öncesi kültürün kötülüğü kovmak, tanrıların öfkesini dindirmek ya da toplumu günahlarından arındırmak için yaptığı birtakım ritüelleri vardı (Frazer, 2019). Pre-modern bir kavrayış dünyasını yansıtan (Man, 2016) bu ritüeller, günahın bir varlıktan diğerine, bir objeden başkasına aktarılabilen somut bir nesne olduğuna ilişkin ilkel zihne özgü bir inanca dayanmaktaydı (Frazer, 2019; Campbell, 2020). Dolayısıyla günah keçisi başlangıçta, başkalarının günahlarını sembolik olarak devralan, çöle salındığında, taşlandığında, bir nehre ya da denize atıldığında hastalıkları, felaketleri ve günahları beraberinde götüreceğine inanılan her türlü nesne, hayvan veya insan olarak anlaşılmaktaydı (Suggs, 1989; Campbell, 2020; Ashley, 2020).

Günah keçisi kavramının modern anlamı ise Eski Ahit'teki kastından ve ritüel anlamından farklıdır (Dumouchel, 2020). Modern anlamıyla kavram, yaşanan bir felaketin ardından öfkenin ve suçlamanın hedefi haline gelen kişileri ya da grupları belirtmektedir (Campbell, 2020). Dumouchel (2020: 49) günah keçisini, *"bir konuda herhangi bir kusuru olmadığı halde haksız yere suçlanan ya da kusuru çok küçük olmasına rağmen tüm sorumluluğu üstlenmek zorunda bırakılan kişi ya da grup"* şeklinde tanımlamaktadır. Burada, isim olarak günah keçisi, suçun ve kötülüğün kaynağı olarak seçilen bir bireye veya gruba atıfta bulunmaktadır. Bununla birlikte, suçu masum birisine yüklemeye eylemini belirtmek üzere fiil olarak da kullanılmaktadır. Shenassa'ya (2001: 11) göre kavram, fiil olarak, *"suçu ve kötülüğü bir 'öteki' üzerine yansıtma eylemini; isim olarak ise bu eylemden mağdur olan masum kişi ya da grupları"* belirtmektedir. Azagarian (1997) ise günah keçisini, bir grubun kendi karanlık tarafını ya da benliğinin

reddedilmiş, kötücül yönlerini yansıttığı bir perdeye benzetmek suretiyle Jung'un kolektif bilinçdışı kavramına ve kolektif gölge arketipine gönderme yapmaktadır.

Günah keçisi, sadece bir varlığa atıfta bulunmamakta, aynı zamanda -belki de daha uygun bir kullanım olarak- sosyal bir süreci işaret etmektedir (Shenassa, 2001). Dumouchel (2020: 49), *"Günah keçisi kavramını kullandığımızda, parçalanmış bir birliği yeniden yaratma çabasıyla masum bir insanı veya grubu ortak nefretin kurbanı haline getiren sosyal mekanizmayı kastediyoruz."* demektedir. Benzer bir biçimde, Jakovlyevic vd. (2020: 223) günah keçisini, *"bir kişinin veya grubun yapmadığı bir şey için haksız yere suçlandığı ve sonuç olarak sorunun gerçek kaynağının ya hiç görülmediği veyahut kasten görmezden gelindiği bir süreç"* olarak tarif etmektedir. Shenassa (2001), bazılarının her türlü yargılamayı, cezalandırmayı veya eşitsizliği günah keçisi yapmak olarak gördüğünü, fakat bunun, kavramın hatalı kullanımından ve metaforun yanlış anlaşılmasından kaynaklandığını öne sürmektedir. Ona göre, bir kişi veya grup, ancak toplumun dertleri, korkuları ve günahları için haksız yere suçlandığında, cezalandırıldığında, kovulduğunda ya da şiddet gördüğünde günah keçisi olarak anılmaktadır.

Günah keçisi mekanizması ise, günah keçisi yapma eyleminden, günah keçisi ilan edilme durumundan ve kurbanın kimliğinden daha fazlasıdır. Bu unsurlar mekanizmanın işleyişinin birer parçası veya sonucu olmakla birlikte onun devreye girdiği hâkim koşulları ya da toplumsal işlevini ifade etmekten uzaktır. Dolayısıyla günah keçisi mekanizması; günah keçisi yapma eylemini, yöntemlerini, amacını, kurban seçimini, ayrıca mekanizmanın içinde kuluçkaya yattığı ve hayata geçtiği matriksi (Shenassa, 2001) ve psikososyal bağlamı (Girard, 2018) içermektedir.

Günah keçisi mekanizması sistemsel bir olgudur. Toplumsal sistemin dinamik varoluşu içinde -hatta bu nedenle- harekete geçmektedir (Shenassa, 2001). Girard (2018), günah keçisi mekanizmasının tüm kültürlerde belli basmakalıplara göre işlediğini iddia etmektedir. Bu basmakalıpların ilki, toplumsal ve kültürel bir krizin varlığıdır. Benzer bir biçimde, günah keçisi mekanizmasının işleyişiyle ilgili bir model sunan Shenassa (2001), mekanizmanın devreye girdiği ortamı "hercümerç" olarak adlandırmaktadır. Ona göre hercümerç; günah keçisi mekanizmasının fitilini ateşleyen krizi ya da kaosu ve bununla birlikte ortaya çıkan korkuyu, kafa karışıklığını, hiçlik duygusunu, umutsuzluğu, kötü yönetimi, liderlikten-rehberlikten yoksunluğu, zayıflayan kurumları, yozlaşmayı ve anarşiyi layıkıyla tasvir etmektedir. Suggs (1989), çatışmaların ayyuka çıktığı hercümerç ortamında, toplumsal bütünlüğün temelinin sarsıldığını ve çökmek üzere olduğunu hisseden topluluğun, krizi ortadan kaldırmak için çoğu zaman bilinçsiz bir strateji olarak -bazen de yöneticilerin manipülasyonu- günah keçisi mekanizmasını çalıştırdığını savunmaktadır. Kısacası, sistemin ve yöneticilerin büyük bir tehdidin varlığıyla sınanmadığı barış ve sükûnet zamanlarında günah keçisi mekanizmasının çarkları paslanmaktadır. Fakat her şey ters gittiğinde, örneğin ekonomik yapı bozulduğunda, sosyal doku çözüldüğünde, sistem istikrarsızlaşıp yöneticilere olan güven kaybolduğunda bunalım hissi yaygınlaşmakta ve günah keçisi mekanizması harekete geçmektedir.

Günah keçisi mekanizmasının kurban seçimi tamamen rastgele görünebilir, ama genellikle öyle değildir (Shenassa, 2001). Günah keçisi yapılan grupların toplumda düşük bir sosyo-ekonomik statüye sahip olduğunu, zenginliğe ve güce erişim olanaklarının neredeyse hiç olmadığını iddia eden Ashley (2020), bu insanların genellikle uzun süreli ekonomik güvencesizlik veya yoksulluk yaşadıklarını, ayrıca inançları ve yaşam tarzları nedeniyle ön yargıya ve şiddete maruz kaldıklarını vurgulamaktadır. Suggs (1989: 9) ise düşüncesini, *"Topluluk tarafından makul olarak kabul edilen özelliklerin tersi olan herhangi bir özellik, bir kişinin ya da bir grubun çok kolay bir şekilde günah keçisi olarak mimlenmesine yol açabilmektedir."* şeklinde dile getirmektedir. Benzer bir biçimde, Dumouchel (2020), seçilen günah keçilerinin -bu rolü oynayan sosyal faillerin- sosyolojik bakış açısına göre genellikle periferik ve marjinal bireyler olduğu fikrindedir. Ona göre, topluluğun tam üyesi olamamış veya herhangi bir nedenle bu statüyü kaybetmiş, yani "topluluğun kalbine uzak düşmüş" olanlar kolaylıkla kurban edilir; çünkü vazgeçilebilir olarak görülen bu kurbanların sistem için büyük bir maliyeti olmadığı düşünülmektedir.

Girard (2018), günah keçilerinin kendilerine isnat edilen suçlardan dolayı değil, etnik ya da dini inanış bakımından azınlık olma, dışarıklı olma, farklı dış görünüme sahip olma gibi bir takım kurbanlık işaretleri nedeniyle hedef olarak seçildiklerini savunmaktadır. Ona göre, bir kişide ya da grupta ne kadar çok kurbanlık işareti varsa, kitlenin paranoyak kuşkusunu o derece üzerine çekmektedir. Söz gelimi, yabancılığı ya da nevezuhurluğu onu kurbanlık işaretlerinin mükemmel bir toplamı haline getirmektedir. Bu bağlamda, Man (2016: 1148) tarafından belirtildiği

üzere, “Modern dünyanın en fazla günah keçisi yapılan gruplarının başında, modernliğin müphemliği ortadan kaldırma idealine meydan okuyan yabancılar veya bu yabancı kategorisinin bir türü olan göçmenler gelmektedir.” Çünkü göçmen, başka normlara uymasından dolayı ev sahiplerinin gözünde tuhaf olan ya da edepsizce davranan, beraberinde uğursuzluk getirdiğine inanılan damgalı bir yabancıdır (Girard, 2018). Dumouchel’e (2020) göre, göçmenlerle ilgili böyle bir yargının temelinde yatan şey tam bir körlük ve cehalet değil, kısmi ve önyargılı bir bilgidir. Ayrıca Shenassa’nın (2001) altını çizdiği üzere, günah keçisi mekanizmasını çalıştıran nefret ve istismar kalıpları genellikle asırlıktır ve kalın bir öfke, korku ve nefret kabuğuna gömülüdür. Bauman (2018: 82), bu konudaki düşüncesini şöyle ifade etmektedir:

[Yabancılarla] sosyal bağlantılardan sakınılır. Kaçınılmaz fiziksel yakınlaşmanın manevi bir yakınlaşmaya dönüşmesini engellemeye çaba gösterilir. Hıncın ya da açık düşmanlık böylesi engelleme çabalarında kendini açıkça gösterir. Ön yargının ve hıncın ördüğü engelin genellikle en kalın duvarlardan daha etkili olduğu bir gerçektir. Bağlantıdan etkin sakınma devamlı olarak kirlenme korkusuyla şişirilir; kitabî ya da mecazi anlamda, yabancıların bulaşıcı hastalıklar taşıdıklarına, bitli pireli olduklarına, temizlik kurallarına uymadıklarına ve dolayısıyla sağlık için tehlike oluşturduklarına ya da zararlı fikirler ve alışkanlıklar yaydıklarına, büyü ya da meşum kanlı tapınma ayinleri yaptıklarına, ahlâksızlık ve iffetsizlik yaydıklarına inanılır. Yabancıları çağrıştıran her şeye, yürüme biçimlerine, kılık kıyafetlerine, dinsel ritüellerine, aile hayatlarına hatta sevdikleri yemeklerin kokusuna hıncın duyulur.

Günah keçisi genellikle azınlıklardan ve periferik topluluklardan seçilmektedir (Suggs, 1989; Dumouchel, 2020). Shenassa’ya (2001) göre, günah keçisi, sistemin değerlerini yansıtmak kadar onun bir parçası ve aynı zamanda sistemin suçu yükleyeceği kadar farklı olmalıdır. Örneğin, İkinci Dünya Savaşı sırasında Naziler tarafından soykırıma uğratılan Almanya’daki Yahudiler Alman’dır, ama onlar Yahudi Almanlardır. Yani ölçüt, kurbanların hem sistemle ilişkili olmaları hem de sistemin ana akım kimliğinden ayrı veya farklı durmalarıdır. Mağdur, topluluğa ne çok aşına ne de çok yabancı olmalıdır. Girard (2018: 29) ise günah keçisi seçim ölçütlerinin evrensel özelliğine vurgu yapmaktadır:

Etnik ve dinsel azınlıklar, göçmenler çoğunluğun kendilerine karşı kutuplaşmasına yol açarlar genellikle. Elbette her topluma göre değişen bir kurbanlık seçim ölçütü vardır, ama bu ölçüt ilke olarak kültür ötesidir. Neredeyse hiçbir toplum yoktur ki kendi azınlıklarını, düzgün entegre olamamış ya da yalnızca ayrı duran gruplarını -kıyım olmasa da- bazı ayrımcılık biçimlerine tabi tutmamış olsun. Hindistan’da özellikle Müslümanlara eziyet edilir, Pakistan’daysa Hindulara. Demek ki kurbanlık seçim ölçütlerinin evrensel özellikleri vardır.

Günah keçisi mekanizmasının hedefi, var olan bir krizin sorumluluğunu belirli ölçütlere göre seçilen kurbanların üzerine atmak ve onları ortadan kaldırarak ya da en azından kirl ettikleri (!) topluluktan dışlayarak bu kriz üzerinde etkide bulunmaktır (Girard, 2018). Kurbanlar, öncelikle bu seçimin toplum üzerinde yaratacağı düşünülen birleştirici etki için seçilmektedir. Birlik ve uyum, tüm günah keçisi eylemlerinde birincil amaçlardır. Günah keçisi, grubun farklı unsurları dışlayarak kendi bütünlüğüne doğru ilerlemesini temsil etmektedir (Shenassa, 2001). Gaye, Heidegger’in *mitsein* diye adlandırdığı birlikte varlığın bütünlüğünü sağlamaktır. *Birlikte varlık* ise dışlamalara dayanmaktadır (Girard, 2018). Günah keçisi mekanizması, kimlik yaratarak, sınırlar belirleyerek ve değerleri tanımlayarak grubu birleştirmektedir. Bir sosyal sistem; günah keçisi yapma eylemi aracılığıyla, aslında, “Biz biziz ve biz iyiyiz, onlarsa onlar ve onlar iyi değil!” (Shenassa, 2001: 56) veyahut “Onlardansın! Senin birlikte varlığın (*mitsein*) burada değil!” (Girard, 2018: 213) mesajını vermektedir.

Burke (1945: 408), günah keçisi yapma eylemini, “ortak bir düşman karşısında birleşme” olarak nitelendirmektedir. Hakikaten topluluktaki tüm iç çatışmalar ve anlaşmazlıklar, topluluk üyeleri bir araya gelip günah keçisine karşı birleşebildiğinde aniden unutulmaktadır (Suggs, 1989). İnsanların ortak bir düşmana karşı çıkarak uzlaşma ve barış bulma eğiliminin toplumun temeli olduğunu iddia eden Girard (2018: 217) şöyle demektedir: “Düşmanca bir dünyada dost edinmenin en iyi yolu, düşmanlıkları birleştirmek, ötekilerin düşmanlarını düşman kabul etmektir. Bu tür durumlarda ötekilere söylenen şey pek az değişir: Hepimiz aynı kabiledeniz, tek ve aynı grubu oluşturuyoruz, çünkü günah keçimiz aynı.”

Günah keçisi, sistemin bütünlüğüne ve devamlılığına yönelik bir işlevi yerine getireceği zannıyla, olumsuzlukların grubun/sistemin bir bölümünden diğerine veya grubun/sistemin bir bölümünden grup/sistem dışındaki bir varlığa atfedildiği her yerde saptanabilmektedir (Shenassa, 2001). Grup uyumunu kolaylaştırmak ve normları netleştirerek tanımlamak için yaratılmakta ve güzel ahlâkın zıddı olarak konumlandırılmaktadır (Ee, 2017).

Günah keçisi süreci, grup düşüncesinde uyum yaratmak ve suçluluk duygularını yatıştırmak için kullanılırken, aynı zamanda grup normlarına ve beklentilerine bireysel uyumu sağlamaktadır (Shenassa, 2001). Bauman'ın (2018: 52-71) "biz ve onlar" ayrımını analiz ettiği yazısından yapılan aşağıdaki alıntı, günah keçisi mekanizmasının işleyişinde grup düşüncesinin ne denli etkili olduğuna dair ipuçları içermektedir:

Dış grup (onlar), tam da iç grubun (biz) kendi hayali zıddıdır ve iç grubun öz kimliği, tutarlılığı, kendi içindeki dayanışması ve duygusal güvenliği için ona ihtiyacı vardır. İç grubun ihtiyaçları çerçevesinde iş birliğine hazır olmak adeta bir karşıt ile iş birliğini reddetmenin gerekçesidir. Hatta denebilir ki, gerçekte bir dış gruptan beklenen davranışı gösteren bir grubun fiili mevcudiyeti ne orada ne de buradadır. Böyle bir grup yoksa bile, kendi sınırlarını çizmek ve korumak için, kendi içinde sadakati ve iş birliğini temin etmek için bir düşman varsayması gereken grubun tutarlılığı ve bütünlüğü aşkına icat edilecektir. Sanki bir yerde kendimi evimdeymiş gibi güvende hissetmem için yabancıllığın saldırganlığı korkuya ihtiyaç duyarım. "İçeri"nin değerini gerçek anlamda vermek için bir "dışarı" olmalıdır (Bauman, 2018: 58).

3. GÜNAH KEÇİSİ MEKANİZMASININ POLİTİK ARAÇSALLAŞTIRILMASI

"Suçlamak kolaydır; politize etmek kolaydır; zor olan, birlikte mücadele etmek ve çözüm bulmaktır."
(Ghebreyesus, 2020a)

Günah keçisi mekanizması, sosyal kontrol sağlamak, güç elde etmek ve sadakat kazanmak için etkili bir yöntem olabilmektedir. Çoğu zaman, kolektif bilinçdışı tarafından neredeyse mekanik olarak yürütülen sinsi bir süreç olmakla birlikte bazen bilinçli bir şekilde politik araç olarak kullanılmaktadır (Shenassa, 2001). Campbell'a (2020) göre modern ya da ritüel dönem sonrası günah keçileri iki tiptir: İlki, bilinçsizce yaratılmış, tutkularımızı ve anlayışsızlığımızı ifade eden, suçlu olduğuna herkesin inandığı günah keçileridir. İkincisi ise, suçu kendi üzerinden atmak isteyenler tarafından bilinçli olarak yaratılmış günah keçileridir. Bu noktada, günah keçisi mekanizmasını iyi bilen ve Girard'ın (2018: 61) deyişiyle, "*Makyavelist bir kolaylıkla masum kurbanları bile isteye feda eden maharetli strateji uzmanları gelir aklımıza.*" İnsanların çeşitli durumlara karşı verdiği spontane tepkilere göre stratejiler geliştirebilen bu tür politik aktörler; onların korkularını sömürür, nefreti teşvik eder ve ortalama yurttaşların sorunlarından, işsizlikten, güvencesizlikten, geleneksel değerlerin yitirilmesinden vs. sorumlu olduğunu söyledikleri düşmanları işaret ederler (Dumouchel, 2020). Zaten pratik siyasetin bütün amacı halkı sonsuz sayıda hayal ürünü öcünün tehdidi altında oldukları paniği içinde yaşatmaktır. Bunun için, özellikle popülist politikacılar, propaganda yoluyla bir düşman yaratarak onu kötülüklerin cisimleşmiş hali yaparlar, her türlü aksilikten sorumlu tutulabilecek karanlık güçler fikrini sürekli olarak yinelerler. Bunlar, işler kötü gittiğinde, belki kendi halkının dışından, yorulmak bilmeden onlara karşı savaşan bir düşman formunda bir günah keçisi yaratabileceği gibi, içeriden uğursuz bir düşman da bulabilirler. Bulunan düşman ise felaketlere neden olma hususunda muazzam bir güçte görülür. Yöneticiler düşmanlarına böylesi bir güç atfederek aslında kendilerini güçlendirirler. Öteki bir deyişle, düşmanları hakkında bir korku yaratırlar ve bunu kendi güçlerini artırmak için kullanırlar. Düşmanlarının çok zorlu olduğunu, onların şeytani hareketlerinin üstesinden gelmek için özel önlemlere ihtiyaç duyulduğunu ileri sürerek hukukun ve adaletin gereklerini pas geçme gücüne sahip olmaya çalışırlar (Campbell, 2020).

Shenassa'ya (2001) göre, günah keçisi mekanizması, gerçeklikle baş edemeyecek kadar zayıf olan ve başka türlü kontrolü ele alamayan popülist siyasi liderler tarafından sıklıkla kullanılan bir başa çıkma aracıdır. Bu tür liderler, zayıf bir benlik hissi nedeniyle psikolojik olarak kişisel başarısızlıkla başa çıkamazlar ve yetersizlik duygularını kabul edemezler. Bir mükemmellik cephesi oluşturmaları gerekir ve bunu -biz iyiyiz, siz kötü; biz haklıyız, siz haksızsınız gibi- aşırı kontrastlar kullanarak yapma eğilimindedirler. Belirli bir sosyal grubun değerli bir üyesi olduklarını kanıtlamak için ötekileri yanlış yola sapsın, ahlâki açıdan yozlaşmış, kötü niyetli kişiler olarak damgalarlar. Hatta onları, topluluğun varlığını tehlikeye atan öyle suçlarla itham ederler ki bu suç bazen onların mevcudiyeti bile olabilir. Böylece onlar; yaptıkları, yapıyor oldukları veya yapabilecekleri şeylerden değil, kim olduklarından suçlu olurlar (Dumouchel, 2020). Ancak Girard (2018), muhtemel manipülatörlerin kötü niyetlerini tezgâhlayabilmek için kullanacakları, manipüle edilebilme düzeyi yüksek bir kitle yoksa günah keçisi mekanizmasının işleyebilmesinin olanaksız olduğu fikrindedir. Örneğin Nazilerin Yahudi soykırımında, bariz güçsüzlüklerine rağmen Yahudi azınlığı günah keçisi yapanlar, onların tüm toplum için son derece zararlı olduğuna ve toplumun onlardan temizlenmesi gerektiğine kategorik olarak ikna olmuşlardır. Suçlamaların haklı olduğuna ikna olduklarında ise kendilerini yargıç olarak görmüşlerdir. Ayrıca grup düşüncesi, tüm bireyleri şiddet eylemine zorlamasa bile, taraf olmayanlarda ve hatta karşı olanlarda bir felçlik hissi yaratabilmektedir. Görgü tanıklarının

ve etkin olmayan katılımcıların korku dolu, sessiz rızaları olmadan günah keçisi mekanizması işlemez. Bu yönüyle, günah keçisi mekanizmasının kullanılması, herkesin bir şekilde parmağının bulunduğu sistemsel bir sorundur. Seçilen günah keçisi kurban edildiğinde tüm sistem -hatta günah keçisi yapmaya karşı olanlar bile- en azından geçici olarak bir rahatlama hissedebilir. Bu, yani kaostan kurtulma hissi, sistemin ilerlemesini sağlar (Shenassa, 2001).

Girard (2018), günah keçisi mekanizmasının, bir modelin grup tarafından taklit edilmesiyle çalışmaya başladığının altını çizmektedir. Bu model, topluluk üyelerini bir yabancıнын sızmasıyla tehdit altında olduklarını öne sürmek suretiyle davetsiz misafire karşı harekete geçirmeye çalışır. Girard bu durumu, mimetik makineyi işletmek veya kolektif mimetizmi harekete geçirmek olarak nitelendirmektedir. Shenassa (2001), popülist politikacıların günah keçisi mekanizmasını retorikle başlattığını vurgulamaktadır, Dumouchel (2020: 51) ise bu retoriği, sıkıcı bir şekilde tekrarlanan şarkı nakaratlarına benzetmektedir: *“Buraya ait değiller; değerlerimizi tehdit ediyorlar; hepsi tecavüzcü ve hırsız; işimizi elimizden alıyorlar; tembeller ve bizden, sağlık sistemimizden, sosyal güvencemizden, servetimizden yararlanmak istiyorlar; o kadar çoklar ki yakında bizi istila edecekler; hepsi aynı!”* Dumouchel’e göre bu asılsız, abartılı söylem ve genellemeler ne yazık ki hakikat karşısında oldukça dayanıklıdır. Çünkü gerçeklikle ilişkileri önemsizdir; önemli olan suçlamaların kendisidir.

“İnsanlar neden bu belirsiz ve mesnetsiz suçlamalara -ki etki güçlerinin temelinde belki de bu mesnetsizlik ve belirsizlik yatıyor- kendilerini kaptırıyorlar?” (Dumouchel, 2020: 51). Mağdurların suçsuz olduğunu apaçık görebiliyorken failler doğru şeyi yaptıklarına nasıl bu kadar katı bir şekilde inanabiliyorlar? Shenassa’nın (2001) bu sorulara verdiği cevap; faillerin bunu yaparak duygularını bastırdıkları, rahatlama güdüsüyle hareket ettikleri ve asıl kaynağına yöneltilmedikleri öfkelerini ve nefretlerini başkalarına yönelterek utançtan ve suçluluktan kurtulmayı umdukları şeklindedir. Campbell’a (2020) göre ise günah keçisi yapmak, kötülerin ve kahramanların olduğu rahatlatıcı bir hikâye sunar. Bizler de bu kötülerini mağlup edersek her şeyin düzeleceğine inanırız. Ancak bir başkasını işaret etmek kendimizi doğru ve ahlâklı hissetmemize neden olsa da sonuçta sorunu daha da kötüleştirir. Çünkü korkunun ya da öfkenin esas nedeni ele alınmadığından günah keçisi yapma eylemlerinin sağladığı katarsis kısa ömürlüdür. Zulmedenlerin kendilerini aldatılmış hissetmelerine ve bilinçaltılarında suçluluklarının farkında olmalarına yol açar, bu da her zamankinden daha korkunç günah keçisi eylemlerine sebep olur. Gerçek sorun çözülmediğinden ya da yalnızca yeni bir sorun yaratma pahasına çözüldüğünden, sistem kısa süreliğine yeniden güçlenmiş olsa da aynı kaosu veya daha kötüsünü tekrar yaşamaya mahkûmdur (Shenassa, 2001).

4. COVID-19 KRİZİNDE GÖÇMENLERİN POLİTİK AMAÇLARLA GÜNAH KEÇİSİ YAPILMASI

“Bu yeni virüsle birlikte, her zaman gizlice orada olan, yüzeyin altında yatan bir şey tetiklendi: Ötekine duyulan korku ve kötülüğün başka yerlerden geldiği fikri.”
(Keil, 2020)

COVID-19 pandemisi, göçmenlerin krizler karşısındaki savunmasızlığını bir kez daha gözler önüne serdi. Yaşam ve çalışma koşulları, hizmet sunumunda kültürel ve dilsel farklılıkların dikkate alınmaması, sınırlı bilgi ve iletişim ağları, haklara erişim ve yerel toplumla uyum düzeylerinin yetersiz olması gibi sebepler, birçok ülkede göçmenlerin enfeksiyondan kaçınma, yeterli sağlık hizmeti alma ve pandeminin ekonomik, sosyal ve psikolojik etkileriyle başa çıkma imkânlarını neredeyse ortadan kaldırdı (Liem, Wang, Wariyanti, Latkin ve Hall, 2020). Dahası, virüsün ilk yayılmasında sınır ötesi hareketlilik kilit bir faktör olduğundan, göçmenler, bulaşıcı salgın hastalıklar sırasında ortaya çıkan suçlama dürtüsünden nasibini alarak bazı yerlerde günah keçisi ilan edildi (Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD], 2020; John Hopkins Center for Health Security [JHCHS], 2020).

Salgın hastalığı ithal bir fenomen olarak görme eğilimi, başka bir deyişle, göçmenlerin dış tehdidi sınırlarımızın içine, eve daha yakın hale getiren bağlantı olduğu düşüncesi öteden beri vardır (Shams, 2020). Enfekte olmuş göçmen tehdidinde ilişkin bu toplumsal algı, gerçek tehlikeden çok daha büyüktür (Markel ve Stern, 2002). Patojen yerine göçmenlerin sorunun kaynağı olarak değerlendirilmesi, maruz kalınan riske dair yanlış bir resim sunmaktadır; bu resim sadece, önceden var olan sosyal farklılıkları ve ön yargıları yansıtmaktadır (JHCHS, 2020). Mikroplar ve göçmenler arasında ilişki kuran inatçı mitin, son olarak COVID-19’la birlikte tekrar canlandığı ve

çeşitli dışlama etiketlerinden ırkçılığa kadar varan söylemlere ve eylemlere sebep olduğu gözlenmektedir.

Winston Churchill (Akt. Mutter, 2016: para. 1), *“İyi bir krizin boşa gitmesine asla izin vermeyin.”* derken şüphesiz, krizlerin yol açtığı dramatik değişimlerin, daha iyi bir toplum inşa etmek için fırsata dönüştürülebileceğini kastetmekteydi. Ancak görünen o ki COVID-19 salgınında, dünyanın birçok ülkesindeki kimi politikacılar, krizi kronik toplumsal sorunların çözümü için değil, ırk ayrımcılığını güçlendirmek, sınır politikalarını sertleştirmek ve halk sağlığı kısıtlamalarını göçmen karşıtı söylemlerle birleştirmek için fırsat olarak kullandı (Devakumar vd., 2020). Göç Politikası Enstitüsü (Migration Policy Institute [MPI]) politika analisti Susan Fratzke'nin (2020: para. 3), *“Acımasız göç politikalarını uygulamaya koymak için durumu istismar eden bazı hükümetler kesinlikle var.”* tespitini doğrular biçimde, özellikle Avrupa ve Amerika'daki popülist politikacılar, sınırları kapatma yönündeki ezeli çabalarını meşrulaştırmak için göçmenleri, virüsün kontrol altına alınmasına yönelik bir tehdit olarak resmetmeye çalıştı. Nitekim insan hakları örgütleri ve göç uzmanları, salgın dolayısıyla insanları sınır dışına iten, kalabalık kamplarda ya da gözaltı merkezlerinde toplayan politikaların halk sağlığını koruma amaçlı olmadığını, ilticaya erişimi sınırlamaya ve göçü önlemeye yönelik eğilimin tezahürü olduğunu savundu (Reidy, 2020). Kimi politikacılar, resmi yetkililer ve çeşitli çıkar grupları; bencil siyasi amaçları ve menfaatleri uğruna veyahut kendi yanlış kararlarının sorumluluğundan ve eleştirilerden kaçmak için dezenformasyonu, sahte haberleri ve komplo teorilerini kullanarak göçmenleri günah keçisi yaparken (Jakovlyevic vd., 2020), bazı ünlülerin, medya yüzlerinin ve sosyal medya kullanıcılarının da bu suçlama korosuna katıldığı görüldü (Addo, 2020).

Pandeminin ilk aylarında, dönemin ABD Başkanı Donald Trump'un, COVID-19'u *“Çin virüsü”* ve *“Wuhan virüsü”* olarak etiketlemesinin ardından ülkede, Doğu Asya kökenli göçmenlere yönelik xenofobik saldırılarda artış yaşandı (Rafiq, 2020). Doğu Asya halklarının Batı dünyası için varoluşsal bir tehdit olduğu fikrinin metaforu olan *“sarı tehlike”* (Bauomy, 2020) nitelemesini hatırlatan bu etiketler, Vrecko Ilç ve Sabic'e (2021) göre gerçekte, dış politika ve ticaret rekabetinde Çin'e karşı yapılan stratejik hamlelerin bir parçasıydı. Trump'ın COVID-19 istismarı elbette bununla sınırlı kalmadı. Uygulamak istediği katı göç politikasının sembolü haline gelen *“Meksika Duvarı”* projesini desteklemek, böylece seçmenlerine verdiği sözü tutmak için krizi fırsat bildi. 10 Mart 2020'de, göçmenlerin ABD'de COVID-19'u yaydığını ima eden, *“Duvara her zamankinden daha fazla ihtiyacımız var!”* tweetini attı (Trump, 2020a). Zaten aynı yılın şubatında, bir mitingde, *“Demokratların açık sınır politikası, tüm Amerikalıların sağlığı ve refahı için doğrudan bir tehdittir.”* (Rafiq, 2020: para. 4) diyerek COVID-19'u göçle ilişkilendirmişti. Başkan Trump, COVID-19 hakkında, sağlık uzmanları tarafından tamamen çürütülen -güneybatı eyaletlerinde ortaya çıkan virüsün sorumlusunun Meksika olduğu gibi- bir dizi başka temelsiz iddiada bulundu (Omalar, Marcelline ve Mateeullah, 2021). 20 Nisan 2020'de attığı bir tweetle, görünmez düşman olarak nitelediği virüsten ülkeyi korumak bahanesiyle göçmenleri yeniden hedef tahtasına oturttu: *“Görünmez Düşman saldırısının yanı sıra BÜYÜK Amerikan vatandaşlarının işlerini koruma ihtiyacı ışığında, Amerika Birleşik Devletleri'ne göçü geçici olarak askıya almak için bir yürütme emri imzalayacağım!”* (Trump, 2020b). Hemen ardından Beyaz Saray tarafından yapılan açıklamada, Başkan'ın asıl endişesinin, millet pandeminin yaralarını sararken göçmenlerin Amerikalıların işlerini ellerinden alması olduğu öne sürüldü (Chicago Sun Times Editorial Board, 2020).

Pandemi nedeniyle ABD'de alınan halk sağlığı önlemleri, yetkililerin göçmenlik yasalarını geçersiz kılarak sınır dışı etme süreçlerini hızlandırmasını sağladı. Yönetim, 2020'nin mart ayında, göçmenler de dâhil olmak üzere neredeyse tüm vize işlemlerini askıya aldı. İltica talebinde bulunanları ve ülke sınırlarını yasa dışı yollardan geçen herkesi yasal süreç olmaksızın derhal sınır dışı edeceğini duyurdu (Calma, 2020). Ülkenin güney sınırındaki binlerce göçmeni sınır dışı etmek için acil durum yetkileri kullanıldı (British Broadcasting Corporation [BBC], 2020a). Sınırlarda ilticaya erişim engellendi ve refakatsiz çocuklar da dâhil olmak üzere insanlar Orta ve Güney Amerika'daki ülkelere yollandı (Reidy, 2020). Birleşik Devletler Vatandaşlık ve Göçmenlik Hizmetleri [U.S. Citizenship and Immigration Services] kurumunun tüm ofisleri kapatıldı. Dolayısıyla, göçmenlerin yasal statülerini korumak için katılmaları gereken yüz yüze görüşmeler askıya alındı (Calma, 2020). Bu sebeple göçmenler, çalışma izinlerinin veya vizelerinin iptal edilmesi riskiyle karşı karşıya kaldı. MPI analisti Sarah Pierce (2020), bu durumun, daha fazla insanın hastalık yuvası tesislerde gözaltına alınma veya sınır dışı edilme korkusuyla yüzleşeceği anlamına geldiğini savundu. Pierce ayrıca, Trump yönetiminin her hâlükârda izleyeceği katı göç politikalarını dayatmak için pandemiye bahane olarak kullandığını öne sürdü. Rafiq'e (2020) göre, Trump, kriz yönetimindeki beceriksizliğini gizlemek ve Ulusal Güvenlik Konseyi'nin pandemi hazırlık ofisini 2018'de dağıtmak gibi konulardaki sorumluluğunu saptırmak için göçmenleri salgının günah keçisi yapmaya çalıştı. Çünkü bir siyasi oportünist olarak,

işler ters gittiğinde göçmenleri suçlamanın her zaman oyunu kazandıracak bir strateji olduğunu düşünmekteydi. Bu nedenle pandemiye bir şans olarak gördü (Chicago Sun Times Editorial Board, 2020).

Henüz ilk dalga Avrupa sınırlarına ulaşır ulaşmaz kıta genelinde bazı politikacılar, virüsün göçmenlerle ilişkili olduğunu savunan popülist söylemlerle, salgını, hep hayal ettikleri sıfır toleranslı göç politikalarına dayanak yapmak ve siyasi rant devşirmek için sömürmeye başladı (Addo, 2020; Einashe, 2020; Johnson ve Bonds, 2020). Macaristan Başbakanı Viktor Orbán, virüsün Macaristan’da yayılmasından göçmenleri sorumlu tutarak, *“İki cepheli bir savaş veriyoruz; bir cephenin adı göç, diğerinin ise koronavirüs. Her ikisi de hareketle yayıldığı için aralarında mantıklı bir bağlantı var.”* dedi (Rafiq, 2020: para. 4; Zargar, 2020: para. 5). Rohac (2020) ise Orbán’ın, zaten demokratik olmayan iktidarını iyice otoriter hale getirmek için COVID-19’u kullandığını ve mevcut krizden tam teşekküllü bir diktatörlük çıkaracağını iddia etti.

Avrupa’da, COVID-19’un yayılmasından göçmenleri sorumlu tutan tek siyasetçi Orbán değildi kuşkusuz. Mesela, Avusturya Şansölyesi Sebastian Kurz, virüsü ülkeye Balkanlar ve Türkiye kökenli göçmenlerin soktuğunu öne sürdü (Omalar, vd., 2021). Hırvatistan Sağlık Bakanı Vili Beroš, göçmenlerin COVID-19’u Balkanlar’da yaymak için potansiyel bir risk oluşturduğunu söyledi. Sırbistan’da, Yunanistan üzerinden gelecek muhtemel mülteci akını endişesi COVID-19 korkusuyla birleşince göçmen karşıtı duygular tırmanışa geçti. Öyle ki aşırı sağ partiler ülkedeki göçmenleri sınır dışı etme tehdidinde bulundu. Fransa’da aşırı sağcı lider Marine Le Pen, pandemiye ülkenin İtalya sınırını kapatma ve Avrupa Birliği (AB) ülkeleri arasında pasaportsuz seyahate izin veren Schengen Antlaşması’nı askıya alma çağrılarını yineleme fırsatı olarak kullandı (Zargar, 2020). Yunanistan hükümeti, Ege’nin Midilli ve Sakız adalarında kapana kısılmış sığınmacılar için kapalı gözaltı merkezleri kurmaya yönelik tartışmalı planını uygulama nedeni olarak COVID-19 riskini gösterdi (Reidy, 2020). Bulgaristan’da ise, göçmenlere ve azınlıklara yönelik nefret söylemi ve ırk ayrımcılığı pandemiyle birlikte öylesine şiddetlendi ki Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Yüksek Komiserliği [United Nations High Commissioner for Human Rights, (2020b)], hükümete gerekli önlemleri alma ve özellikle Romanları hedef alan polis operasyonlarına son verme çağrısında bulundu.

Göçmenlerin ve azınlıkların politikacılar tarafından COVID-19’un yayılmasından sorumlu tutulduğu ülkelerden biri de Birleşik Krallık idi. İktidardaki Muhafazakâr Parti’den bazı politikacılar, salgına bağlı yüksek ölüm oranlarını, azınlık etnik grupların ve göçmenlerin kısıtlamalara uymamalarına bağladı. İçişleri Bakanı Priti Patel, bu grupların virüs kapmaya daha yatkın olduğunu ve ülkedeki ölüm oranlarının bu yüzden çok yüksek olduğunu iddia etti (Omalar, vd., 2021). Muhafazakâr parlamento üyesi Craig Whittaker, özellikle göçmenleri, Asyalıları ve Müslümanları işaret ederek azınlık grupların, COVID-19’u yeterince ciddiye almayıp karantina kurallarını çiğnedikleri için virüsün yayılmasına sebep olduklarını öne sürdü (Williams, 2020). Yine muhafazakâr bir parlamento üyesi olan Bob Allen da vakalardaki artışı göçmenlere ve azınlıklara bağlayan bir açıklama yaptı (Molloy ve McDonnell, 2020). Sağlık Bakanı Matt Hancock, hükümet öncülüğünde hazırlanmış, göçmenlerin ve azınlıkların COVID-19’a bağlı yüksek ölüm oranını inceleyen bir rapora atıfta bulunarak, etnik kökenlerinin bu gruplar için büyük bir risk faktörü olduğunu söyledi (Omalar, vd., 2021). Rapora tepki gösteren kesimler ise, göçmenleri ya da etnik azınlıkları COVID-19 karşısında savunmasız kılan şeyin, onların kökenleri değil, yapısal ayrımcılık ve ırkçılık olduğunu vurguladı (Bouattia, 2020).

COVID-19’un en etkili olduğu Avrupa ülkelerinden biri olan İtalya’da bazı kesimler, krizi göç karşıtı gündemlerini ilerletmek için kullandılar ve göçmenleri enfeksiyon vektörleri olarak resmettiler (Einashe, 2020). Örneğin, eski bir içişleri bakanı ve başbakan yardımcısı olan Matteo Salvini, COVID-19’u Afrikalı sığınmacılara bağlayarak sınırların kapatılması çağrısında bulundu (Devakumar vd., 2020). Salvini, *“Virüsün varlığının teyit edildiği Afrika’dan göçmenlerin gelmesine izin vermek sorumsuzluktur.”* (Gostoli, 2020: para. 9) diyerek göçmen karşıtı söylemleri kamçıladi. Üstelik bu demeci verdiği anda, Afrika’da doğrulanmış bir vaka bildiren tek ülke Mısır’dı. Aslında Salvini, koronavirüs henüz İtalya’da yayılmamışken, *“Sınırlarımızı zırhla korumalıyız!”* demiş ve Başbakan Giuseppe Conte’yi İtalya ve İtalyanları savunamıyorsa istifa etmeye çağırarak ilk günden itibaren salgını politize etmeye çalışmıştı (The Guardian, 2020). Aynı şeyi, Sicilya Bölge Başkanı Nello Musumeci de yaptı ve COVID-19 bahanesiyle göçmenlere karşı popülist bir dezenformasyon kampanyası başlattı (Einashe, 2020). Aylarca tırmanan göçmen karşıtı retorik’in ardından *“Sicilya bu göçmen istilasına boyun eğmeye devam edemez.”* şeklinde bir tweet attı. Daha sonra bir kararname yayınlayarak tüm göçmenlerin adadan tahliye edilmesini, sıcak noktaların ve göçmen karşılama merkezlerinin derhal boşaltılmasını emretti (Wallis, 2020). Bazı siyasi figürler, Musumeci’yi seçim

kazanmak için salgını fırsat bilip göç meselesini istismar etmekle suçlarken o, sosyal medya üzerinden mesajını vurgulamaya devam etti. Facebook'ta *"Avrupa göz yumuyor ve hükümet geri gönderme ile ilgili herhangi bir adım atmıyor diye Sicilya istila edilemez!"* şeklinde bir paylaşımda bulundu. Ayrıca uygulamalarını *"Sicilyalıların ırkçı olmasını durduracak"* olumlu bir müdahale olarak çerçeveledi (Einash, 2020: para. 29).

Avrupa'ya yönelik göçmen akınına karşı çoğunlukla aşırı sağcıların verdiği tepkilerin ön plana çıkmasına rağmen, aslında ılımlı görünen siyasi çevrelerin de göçmenler konusunda çok farklı düşünmediklerini ileri süren Dumouchel (2020: 53), Kıta'daki siyasetçilerin ekserisinin göçmenlere bakışını şu şekilde özetlemektedir:

Pek çok hükümet, siyasi oluşum veya kişi, sağ popülist partilerin Avrupa kıyılarındaki göçmen akınına verdiği tepki karşısında dehşete düşüyor. Göçmenleri şeytanlaştırıyorlar, korkuları körükliyorlar, onları çeşitli suçlarla itham ediyorlar ve Avrupa'nın değerlerini ve hatta varlığını tehlikeye atan bir tehdit olarak sunuyorlar. Daha ılımlı, merkez sol veya merkez sağ siyasi güçler, bu aşırı sağ partilerin yükselişi karşısında tehdit altında olduklarını hissediyorlar ve kendilerinin daha demokratik ve evrensel değerlere sahip olduğunda ve göçmenlere yardım etme yükümlülükleri bulunduğu ısrar ediyorlar. Yine de bu "ılımlılar", göçmen sayısını azaltmakla kalmayıp, onları insan tacirlerinin tuzağına düşüren, birçoğunu ölüme, diğerlerini ise sağlıksız kamplarda -geleceğe dair bir umutları olmadan- yaşamaya mahkûm eden "Avrupa Kalesi" politikasına sıkı sıkıya tutunuyorlar... Pek çoğu, göçmenleri şeytanlaştıran popülist sağ partilerin, siyasi kazanım elde etmek ve karşılarında birlik oluşturmak için kendilerini de iğrenç suçlarla itham ettikleri ve varoluşsal bir tehdide dönüştürdükleri iddiasında. Ancak, gördüğümüz gibi, Birliğin resmi politikası, esasen göçmenleri düşman, burada bulunma hakkı veya nedeni olmayan tehlikeli ve kötü insanlar olarak ele alıyor.

Orta Amerika ülkelerinden Kosta Rika'da, COVID-19 pandemisi, uzun bir ayrımcılık ve dışlama geçmişiyle iç içe geçerek Nikaragualı göçmenlere karşı yabancı düşmanlığını körükledi. Ülkede tespit edilen ilk vakaların ardından, Devlet Başkan Yardımcısı Epsy Campbell, Nikaragua sınırı boyunca birçok noktada silahlarla donanmış göç muhafızlarıyla birlikte çekilen fotoğraflarını paylaşarak *"Burada yaptığımız şey kendimizi... ülkemizde yaşayan insanları korumak."* şeklinde bir açıklama yaptı (Jillson, 2020: 385). Campbell, demecinde halk sağlığını ve güvenliğini garanti altına almak için sınırları korumak gerektiğini vurguladı (Solano, 2020). Erick Rodriguez Steller isimli bir Yasama Meclisi üyesi ise hükümeti, Kosta Rikalıların sağlığını riske atan insanları durdurmadığı için eleştirdi. Aslında her iki siyasetçi de zımnen aynı tehdide dikkat çekmişti: Nikaragualı göçmenler. Kosta Rika hükümetinin pandemiye yanlış idare etmesi neticesinde iyice artan endişe, Nikaragualıların bulaşıcı bir tehdit olduğuna dair tarihsel klişelerle sorunsuz bir şekilde iç içe geçti. Salgın, yerli halk ile iş gücü ihtiyacını karşılayan fakat ırksallaştırılmış iş bölümü içinde toplumdan dışlanan Nikaragualı göçmenler arasındaki itme-çekme dinamiğini daha da kötüleştirdi. Kosta Rika hükümeti sınırı titizlikle temizledi ve göçmen nüfusu sağlık ve güvenlik adına izledi. Başkan Carlos Alvarado ise, sınır uygulamalarını güçlendirmek ve göçmen topluluklarını baskı altına almak için Nikaragualıların COVID-19 kaynağı olduğuna dair korkuları ustalıkla kullandı (Jillson, 2020).

Güneydoğu Asya ülkelerinden Malezya'da, salgının başlamasıyla ve ekonomik krizin kapıda olduğu fikrinin yayılmasıyla birlikte göçmen işçiler ve mülteciler giderek artan bir şekilde xenofobik söylemlere ve eylemlere maruz kaldı (Ahmad, 2020). Sınır Tanımayan Doktorlar Malezya Misyon Şefi Dirk van der Tak, yetkililerin göçmenleri, mültecileri, sığınmacıları ve Rohingya topluluğunu hedef almak ve onlara karşı önyargıyı artırmak için COVID-19'u bir bahane olarak kullandığını söyledi. Hastalığın yayılmasını durdurma iddiasıyla yapılan baskınlar neticesinde tutuklanan belgesiz göçmenlerin ve mültecilerin gönderildiği dikenli tellerle çevrili, aşırı kalabalık gözaltı kampları hastalığın yeni kuluçka merkezleri oldu. Bu durum, göçmen karşıtı duyguları, nefret söylemini ve damgalamayı daha da güçlendirdi (Cole, 2020). Malezyalı politikacıların çevrimiçi ortamda şiddet içeren nefret söylemlerinde bulunması ve medyadaki kışkırtıcı ve yalan haberler yüzünden özellikle Rohingya mültecilerine karşı yabancı düşmanlığı içeren vakalar giderek arttı. O kadar ki İnsan Hakları İzleme Örgütü [Human Rights Watch, (2020: 2)] liderliğinde 84 örgüt, Başbakan Muhyiddin Yassin'e ortak mektup yazarak *"Rohingya topluluğuna yönelik son zamanlarda çoğalan nefret söylemini ve şiddet içeren tehditleri ele almak ve kışkırtıcı söylemlerin ayrımcı eylemleri veya fiziksel saldırıları tetiklemesini önlemek için derhal harekete geçmenizi istiyoruz."* şeklinde bir çağrıda bulundu. Başbakan Yassin ise, Malezya'nın zordaki ekonomi ve azalan kaynaklar nedeniyle daha fazla Rohingya mültecisine ev sahipliği yapamayacağını belirtti ve Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ni, Rohingya mültecilerinin üçüncü taraf ülkelerde yeniden yerleşimini hızlandırmaya davet etti (Aljazeera, 2020). Bu arada, Bangladeş'teki kamplardan gelen düzinelerce Rohingya mültecisinin, Malezya hükümetinin virüs

nedeniyle sınırların kapatılmasını gerekçe göstererek onları almayı reddetmesinin ardından denizde açlıktan öldüğü bildirildi (Reidy, 2020).

Yine bir Güneydoğu Asya ülkesi olan Tayland'da, COVID-19 vakalarının artışından Myanmarlı göçmenler sorumlu tutuldu. Halk Sağlığı Bakanı Anutin Charnvirakul, *"Kaynak, göçmen işçiler gibi görünüyor."* diyerek muhtemel zanlılar olarak göçmen işçileri işaret etti (Lovelock, 2020: para. 8). Başbakan Prayuth Chan-ocha ise, Aralık 2020'de yeniden tırmanışa geçen COVID-19 dalgasının arkasında yasadışı göçün olduğunu iddia etti. Enfeksiyonun alevlenmesinin ardından, Myanmar'dan gelen göçmenlere yönelik düşmanlık özellikle sosyal medyada tavan yaptı (Thep gumpanat, Naing ve Tostevin, 2020).

Uzun süredir devam eden Yemen İç Savaşı boyunca, petrol zengini Suudi Arabistan'a ulaşmaya çalışan Afrikalı göçmenler, çoğu zaman tehlikeli bir şekilde cephe hatlarına yakın yerlerde, işkence, tecavüz, alıkoyma, gasp gibi tarif edilemez zulümlere maruz kaldı. COVID-19 pandemisi, bu savunmasız göçmenlere bir darbe daha indirdi. Örneğin Yemenli milisler, 2020 baharında, ülkeye COVID-19 getirdiklerini iddia ettikleri Etiyopyalı göçmenlere saldırdı (Independent, 2020). Uluslararası Göç Örgütü [International Organization for Migration (IOM, 2020)], Yemen'deki Etiyopyalı göçmenlerin COVID-19 nedeniyle günah keçisi ilan edildiğini, virüs taşıyıcısı olarak damgalanan çoğu Etiyopyalı binlerce göçmenin insafsızca takip edildiğini, kuşatıldığını, farklı yerlere gönderildiğini veyahut yeterli yiyecek ve su olmadan sıkışık barınaklara terk edildiğini bildirdi. IOM'un (2020: para. 3-4) Yemen'deki misyon şefi Christa Rottensteiner yaptığı açıklamada, *"Yaklaşık altı yıldır Yemen, göçmenler için son derece güvensiz bir yer oldu. COVID-19 bu durumu daha da kötüleştirdi; göçmenler virüsün taşıyıcıları olarak günah keçisi ilan ediliyor ve bunun sonucunda dışlanma ve şiddete maruz kalıyorlar."* dedi.

COVID-19 krizinde, Afrika'da da hem gerçek hem mecazi anlamda çitlerin yükseldiği görüldü. Güney Afrika hükümeti, Zimbabve sınırında 40 kilometrelik çit inşa etmek için 3,1 milyon dolar ayırdı. Üstelik bunu, Zimbabve'de teyit edilmiş bir virüs vakası henüz görülmeden, çitin herhangi bir enfekte kişinin ülkeye girmesini önleyeceğini söyleyerek yaptı. Kapatılan sınırların, seyahat yasaklarının yanı sıra salgın, farklı etnik köken, sosyal sınıf veya milliyetten insanlar arasında ayrımcılık ve düşmanlık bariyerleri de yarattı (York, 2020). Örneğin Etiyopya'da, salgınla birlikte yabancılara yönelik şiddet haberlerinde artış yaşandı. Hatta Etiyopya'daki ABD büyükelçiliği, ülkede yabancı karşıtı hislerin yükseldiği ve yabancılara yönelik doğrudan COVID-19 ile ilgili bir dizi taciz ve saldırının gerçekleştiği uyarısında bulundu (U.S. Embassy in Ethiopia, 2020). Kenya'da Asyalılara karşı yapılan zorbalıklarla ilgili haberler medyada gündem oldu. Kenyalı bir milletvekili sosyal medya mesajında, vatandaşların karantinaya uymayan Çinlileri taşıyıp kovalama hakkına sahip olduğunu söyledi (BBC, 2020b). Afrika'yı pandemi krizinin toplumsal gerilimi tetiklediği diğer bölgelerden farklı kılan şey, buradaki suçlayıcı ve ayrımcı eylemlerin genellikle ayrıcalıklı veya nispeten varlıklı olarak görülen grupları hedef almasıydı (York, 2020).

Pandemi döneminde göçmenlere karşı harekete geçirilen günah keçisi mekanizması, internet çağında daha önce hiç olmadığı kadar artan sahte haberlere, manipülasyonlara, dezenformasyona, kasıtlı yorumlara, komplo teorilerine ve siyasi kutuplaşmaya yaslandı. COVID-19, tüm dünyada sosyal, ekonomik, eğitimsel, politik, çevresel, kültürel sistemlerde ve sağlık hizmetlerinde zorluklara yol açmakla kalmadı, aynı zamanda sayısız yanlış bilgi mekanizmasına da ivme kazandırdı. Söylentiler, mitler, batıl inançlar, komplo teorileri, iddialar, aldatmacalar, yanlış bilgilendirme, sahte haberler, kutuplaşma, manipüle edilmiş veriler ve etiyojolojiye ilişkin dezenformasyon krizi daha da ağırlaştırdı (Mukhtar, 2021). Hatta Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), yanlış veya güvenilir olmayan bilginin de tıpkı virüs gibi hızla yayılmasından yola çıkarak, bu yanlış bilgi pandemisini "infodemi" olarak nitelendirdi (Pulido, Villarejo-Carballido, Redondo-Sama ve Gomez, 2020). DSÖ Genel Direktörü Tedros Adnähom Ghebreyesus (2020a: para. 45-46), 2020'nin şubat ayındaki Münih Güvenlik Konferansı'nda, *"Biz sadece pandemiyle savaşıyoruz; infodemiyle de savaşıyoruz. Zira uydurma haberler virüsten daha hızlı ve daha kolay yayılıyor ve bir o kadar da tehlikeli."* dedi. Infodemi, komplo teorilerinin yayılmasına neden olarak günah keçisi mekanizmasının çalışmasına zemin hazırladı (Pulido vd., 2020) ve birçok bölgede yabancı düşmanlığıyla, ırkçılıkla, ötekileştirmeye ya da toplumsal uyum ve bağlılığın azalmasıyla sonuçlanan sosyal damgalamaya yol açtı (Mukhtar, 2021).

5. TARTIŞMA

*“Demirci suçluymuş; ama onlar çingeneyi astı.”
(Polonya Atasözü)*

Dünyanın çeşitli bölgelerinde birçok siyasetçinin, göçmen karşıtı politikaları hayata geçirmek ve siyasi rant devşirmek için COVID-19’u araçsallaştırarak göçmenleri günah keçisi ilan ettiğini ortaya koyan bu çalışmada, bahsedilen siyasetçilerin çoğunun aşırı sağcı, popülist, etno-milliyetçi, oportünist kimlikleriyle ön plana çıktığı görülmektedir. Nitekim Woods, Schertzer, Greenfeld, Hughes ve Miller-Idriss (2020) tarafından yapılan bir çalışmada, pandemiyle birlikte popülist milliyetçiliğin yeniden canlandığı ve COVID-19’un milliyetçi amaçları desteklemek için silah haline getirildiği savunulmaktadır. Söz konusu çalışmada, bir süredir zaten yükselişte olan ırkçılığı meşru bir zemine dayandırmak için COVID-19 krizinin bazı kesimler tarafından fırsat olarak görüldüğü ileri sürülmektedir. Başka bir çalışmada (Elias, Ben, Mansouri ve Paradies, 2021), COVID-19 ile birlikte aşırı sağ partilerin güçlendiği, toplumsal kutuplaşmanın arttığı ve dışlayıcı bir milliyetçilik anlayışının yerleşmeye başladığı iddia edilmektedir. Çalışmasında, COVID-19’un etno-milliyetçilik salgınına tetiklediğini savunan Nossem (2020), popülist milliyetçi politikacıların, virüsün ulusun varlığına kasteden bir dış tehdit olduğuna dair algı yaratmak için göçmenleri günah keçisi yaptıklarını ifade etmektedir. Bunlardan farklı olarak Dumouchel (2020), çalışmasında, popülist sağ partileri göçmenleri şeytanlaştırmakla suçlayan ve onların aksine kendilerinin demokratik ve evrensel değerleri benimsediğini iddia eden merkez sol veya merkez sağ partilerin de göçmenler konusunda pek farklı düşünmediklerini vurgulamaktadır.

Bu çalışmada, riskler karşısında daima daha savunmasız olan göçmenlerin, pandemi krizinde günah keçisi ilan edilmeleriyle birlikte yaşam koşullarının iyice ağırlaştığı, salgının ekonomik, sosyal ve psikolojik etkileriyle başa çıkma olanaklarının azaldığı savunulmaktadır. Hu (2020) tarafından yapılan bir çalışmanın bulguları da COVID-19’un, yerli-göçmen hattında yerleşmiş sosyo-ekonomik eşitsizlikleri şiddetlendirdiğini göstermektedir. Falkenhain vd. (2021) tarafından gerçekleştirilen bir başka çalışmada, pandeminin toplumsal hayatın her alanında göçmenlerin kırılganlığını artırdığı ve entegrasyon süreçlerini aksattığı sonucuna varılmaktadır. Reidy (2020) ise, belgesiz göçmenlerin ve mültecilerin, bazı hükümetler tarafından salgını önleme ve halk sağlığını koruma bahanesiyle aşırı kalabalık, sağlıksız kamplarda tutulduğunu, dolayısıyla bu yerlerin virüsün kuluçka merkezi haline geldiğini iddia etmektedir. Ona göre bu durum, göçmen karşıtı duyguları ve damgalamayı daha da artırmaktadır. Günah keçisi yapmanın ve damgalamanın ise sosyal izolasyona yol açacağını ve göçmenlerin sosyal uyumunu baltalayacağını tahmin etmek zor değildir. Ayrıca araştırmalar (Barrett ve Brown, 2008; Fischer, Mansergh, Lynch ve Santibanez, 2019; Kumar ve Nayar, 2020; Addo, 2020), günah keçisi yapılan ve damgalanan göçmenlerin, ayrımcılığa ve kötü muameleye maruz kalma korkusuyla hastalıklarını gizleyebildiklerini, testlerden kaçabildiklerini ve sağlık hizmetlerinden faydalanma konusunda isteksiz olabildiklerini ortaya koymaktadır. Bu durum, hastalığın yayılmasını önlemeye yönelik tedbirlerin akamete uğramasına sebebiyet vermektedir. Ancak virüsün yayılmasını önlemek, herkese ulaşmayı ve tedaviye eşit erişim sağlamayı gerektirmektedir. Bu zorunluluk nedeniyledir ki Reidy (2020), göçmenleri COVID-19’dan korumanın, aslında küresel nüfusu korumanın bir parçası olduğuna dikkat çekmektedir. Aynı şekilde, BM Yüksek Komiserleri Bachelet ve Grandi (2020), her insanın sağlığının topluluğun en marjinalize edilmiş üyelerinin sağlığı ile bağlantılı olduğunu, bu yüzden pandemiye yönelik tedbirlerin genellikle toplum tarafından ihmal edilen kişileri de kapsamı gerektiğini vurgulamaktadırlar. Almanya Cumhurbaşkanı Frank-Walter Steinmeier de Dünya Sağlık Zirvesi (2020) açılış konuşmasında, herkes güvende olana kadar hiç kimsenin güvende olamayacağını söyleyerek hepimizin sağlığının ve refahının birbirine bağlı olduğunu hatırlatmaktadır. DSÖ Genel Direktörü Ghebreyesus (2020a), bölünmüş dünyamızda sağlığın, ülkelere ortak bir amaç için birlikte çalışma yani uluslararası iş birliği fırsatı sunan birkaç alandan biri olduğunu belirtmektedir. BM İnsan Hakları Yüksek Komiserliği [United Nations High Commissioner for Human Rights, (2020a)] tarafından yapılan benzer bir açıklamada, COVID-19 gibi krizlerin sosyal dayanışmayı ve katılımı artırmak için fırsatlar yarattığı ifade edilmektedir. Bütün bunlar, salgının üstesinden gelebilmek için ulusal birliği ve küresel dayanışmayı ön planda tutan yöneticilere ihtiyacımız olduğunu ortaya koymaktadır. Bu görüşü destekler biçimde, bazı çalışmalar (Bavel vd., 2020; Jakovlyevic vd., 2020), COVID-19 gibi krizlerde insanların, göçmenlere yönelik nefret söylemleriyle ve ayrımcı eylemleriyle yabancı düşmanlığını tırmandıran ve var olan tehdidi siyasi ikballeri için araçsallaştıran politikacılar yerine, bu konuda hepimizin aynı kaderi paylaştığını vurgulayarak ortak bir hümanist kimlik oluşturmaya çabalayan liderleri ve bilime dayalı mesajlara odaklanan hükümetleri tercih ettiğini göstermektedir.

Bu çalışma, infodeminin, pandemide göçmenleri hedef alan günah keçisi mekanizmasını ateşleyen en önemli faktörlerden biri olduğunu ortaya koymaktadır. Bu konudaki bazı çalışmalarda (Guadagno, 2020; Kumar ve Nayar, 2020; Mukhtar, 2021), COVID-19'un ne yolla bulaştığı, nasıl tedavi edildiği ve enfeksiyona yönelik alınması gereken tedbirler hakkındaki yetersiz ve yanlış bilginin yanı sıra geleneksel medyada ve sosyal medyada hızla yayılan sahte haberlerin, provokatif yorumların ve komplo teorilerinin günah keçisi yapmayı ve damgalamayı artırdığı üzerinde durulmaktadır. Pulido vd. (2020) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada elde edilen, sosyal medyada gerçek dışı bilgilerin kanıta dayalı bilgilerden çok daha fazla paylaşıldığı şeklindeki bulgu, infodeminin günah keçisi mekanizmasını tetikleyen başlıca etkenlerden biri olduğu görüşünü destekler niteliktedir. Bu, bilgi ve teknoloji çağında çok kolay ve hızlı bir şekilde ulaşılan bilgiyi eleştirel olarak değerlendirme ve doğru içeriği yanlışından ayırma becerilerinin oldukça önemli bir hale geldiğine işaret etmektedir. Pandemiye ilişkin infodemi yönetiminde ve infodemiyle mücadelede bir yol haritası belirlemek üzere DSÖ tarafından "İnfodemioloji Konferansı" (World Health Organization [WHO], 2020) düzenlenmesi de bu konuya verilen ehemmiyetin bir göstergesidir.

Ünlü filozof ve sosyolog Slavoj Žižek (2021), COVID-19 sonrasında, çoğumuz hayatta kalsa bile, bir "ekonomik mega-kriz" in bizi beklediği fikrindedir. Pandeminin ardından gelmesi muhtemel ekonomik kriz nedeniyle işsizlik artıp kamu maliyesi baskı altına girdiği takdirde, kamuoyunun göç ve göçmenlere ilişkin tutumlarının daha olumsuz hale gelmesi beklenebilir. Günah keçisi mekanizmasının, genellikle, farklı etnik gruplar birbirleriyle ekonomik kaynaklar için rekabete girdiğinde harekete geçtiğini söyleyen Giddens ve Sutton (2016), böyle durumlarda etnik azınlıklara yönelen ırkçı saldırıların çoğu zaman, onlarla benzer ekonomik konumlarda olan yurttaşlardan geldiğini ileri sürmektedirler. Bu konuyla ilgili bir raporda (World Refugee Council, 2018), kriz dönemlerinde sınırlı kaynaklara erişememe hissini ve bu kaynaklardan yararlanmak için rekabet etmek zorunda kalma endişesinin göçmenlere yönelik düşmanlığı körükleyebildiği belirtilmektedir. Aynı raporda, krizin getirdiği ekonomik, politik ve sosyal zorluklarla yüz yüze kalan, ötekileşme ve dışlanma duygusunu derinden hisseden kesimlerde göçmen karşıtlığının had safhaya vardığı ifade edilmektedir. Çalışmamızda, pandemi döneminde iyice yükselen göçmen karşıtı popülist söylemlerle iletilmek istenen mesajların temel hedef kitesinin görece yoksunluk hisseden bu kesimler olduğu sonucuna varılmaktadır. Örneğin Trump (2020b), krizi politize etmek için, Amerikan vatandaşlarının işlerini koruma ihtiyacına binaen göçü askıya alan bir kararname imzalayacağını söylerken görece yoksunluk hisseden sıradan vatandaşın korkularına seslenmektedir.

Bu çalışmada, COVID-19'un harekete geçirdiği günah keçisi mekanizmasının tarihsel, kültürel veya politik ön yargılara, korkulara ve çatışmalara dayandığı görülmektedir. Dolayısıyla, pandemi nedeniyle göçmenlere yöneltilen suçlamaların, o toplumlarda öteden beri var olan ayrımcılığın ve göçmen karşıtı tutumların yeni ve daha güçlü bir tezahürü olduğu düşünülmektedir. Mesela COVID-19 Kostarika'da Nikaragualı göçmenlere karşı yabancı düşmanlığını artırmış olsa da bu ülkede Nikaragualı göçmenlere yönelik ayrımcılığın ve dışlamanın uzun bir geçmişi olduğu bilinmektedir. Öyle ki Jilsonn (2020), "Nikaragualı öteki"ne yönelik tehdit algısının Kostarika'nın ulus inşasına yardımcı olduğunu ileri sürmektedir. Başka örnekler vermek gerekirse, ABD'de Meksikalı göçmenler, Birleşik Krallık'ta Asyalı göçmenler, Bulgaristan'da Romanlar, pandemi krizinden önce de dışlanmakta, damgalanmakta ve alçaltıcı basmakalıplarla tasvir edilmekteydiler. Mukhtar (2021) tarafından gerçekleştirilen bir çalışma, COVID-19 ile ilgili komplo teorilerinin ve günah keçisi yaratma çabalarının bazı tarihsel çatışmalarla, ön yargılarla ve jeopolitikle yakından ilişkili olduğunu örneklerle ortaya koymaktadır. Woods vd. (2020), COVID-19 gibi bir krizin, bir ulusal güvenlik meselesi ya da küresel ve bölgesel jeopolitiğin bir parçası haline geldiğinde popülist milliyetçiliği ve günah keçisi yapmayı körüklediğini savunmaktadırlar. Ferreira ve Serpa (2021) ise, çalışmalarında, pandemiyle ilgili suçlamaların belirli gruplar hakkında önceden var olan klişeleri ve olumsuz imajları güçlendirdiğinin altını çizmektedirler.

Bu çalışma, bazı politikacıların COVID-19 ile ilgili söylemlerini *savaş, düşman, istila, tehdit, ülke savunması* gibi metaforlarla çerçevelediklerini ortaya koymaktadır. Çalışmada, politikacıların, sorumluluktan kaçınmak, suçu başkalarına yüklemek, bir dış tehdit ya da düşman algısı oluşturmak ve kamuoyunun dikkatini pandemiden ziyade göçmenlere çekmek için bu metaforları kullandıkları savunulmaktadır. Seixas (2021) tarafından yapılan bir çalışmanın bulguları, COVID-19 bağlamında kullanılan bu tür metaforların, halkı zor zamanlara hazırlamak, fedakârlık yapmaya ikna etmek, ulusal duyguları ve direnci artırmak, vatandaşların olağanüstü yasal düzenlemeleri kabul etmelerini sağlamak ve düşman yaratarak krizin sorumluluğunu o düşmana yüklemek amacıyla kullanıldığını göstermektedir. Seixas (2021), bu yolla günah keçisi yaratmanın, temel bir kriz müdahale stratejisi olduğunu öne

sürmektedir. Chapman ve Miller (2020) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada ise, savaş veya düşman gibi metaforların, salgını önlemeye yönelik tedbirlerin yetersizliğini, ekonomi politikalarının başarısızlığını ya da sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan sorunları gizlemek maksadıyla kamuoyunun dikkatini dış tehditlere odaklamak için kullanıldığı iddia edilmektedir. Söz konusu çalışmaya göre, basitlikleri ve netlikleri açısından çekici olan bu metaforlar, düşmanı açıkça tanımlamaktadır ve kitleleri söz konusu düşmana karşı harekete geçirmek için korku unsurunu başarıyla kullanmaktadır. Chapman ve Miller (2020) ayrıca, bahsedilen metaforların, toplumun savunmasız kesimlerinin durumunu daha da kırılğanlaştıracak bir takım sert önlemlere meşruiyet sağladığı görüşündedirler. Savaş, düşman, istila ve tehdit gibi metaforların otoriter duyguları beslediğini savunan Musu (2020) ise, çalışmasında, politikacıların bu metaforlar vasıtasıyla farkındalıktan ziyade itaat çağrısı yaptıklarını, dayanışmaya değil vatansenverliğe hitap ettiklerini vurgulamaktadır.

6. SONUÇ

*“Ortaya çıkarılması ve damgalanması gereken şey, günah keçisi mekanizmasının kışkırtması karşısında tüm insanlığın zaafidir.”
(Girard, 2018)*

COVID-19, bir taraftan bize müşterek insani değerlerimizi hatırlatırken öte taraftan karanlık yönümüzle yüzleşmemizi sağladı. Salgının yarattığı panik, bilimin ne söylediğine bakılmaksızın, belirli grupların günah keçisi yapılmasına yol açtı. Bu gibi krizlerde alışıldığı üzere en uygun hedef olarak göçmenler saptandı. Virüsün kim ya da nereli olduğumuzu umursamadığı gerçeğine körleşenler, göçmenleri hastalığın özel taşıyıcıları ve yayılmasının ardındaki suçlular olarak damgaladı. Paranoyak siyasi kültürden beslenen bazı popülist politikacılar, salgını bir göç sorunu olarak çerçevelemek suretiyle günah keçisi mekanizmasını göçmenlere karşı harekete geçirmeye çabaladı.

Bu çalışmada, sözü edilen politikacıların, göçmen karşıtı politikalara meşruiyet kazandırmak ya da siyasi rant elde etmek için COVID-19’u araçsallaştırarak göçmenleri günah keçisi yapmaya çalıştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Aşırı sağcı, popülist milliyetçi ya da oportünist eğilimlere sahip oldukları belirlenen bu politikacıların, suçu ötekilere yüklemek ve salgını yabancıların yol açtığı bir dış tehdit olarak inşa etmek amacıyla, söylemlerinde savaş, düşman, istila, tehdit, ülke savunması gibi metaforlar kullandıkları görülmüştür. Ayrıca çalışmanın neticesinde, COVID-19 için göçmenleri suçlama eğiliminin tarihsel, kültürel veya politik ön yargılara ve korkulara dayandığı anlaşılmıştır.

Bu çalışma, göçmenlerin zaten zor olan yaşam koşullarının, COVID-19 nedeniyle günah keçisi yapılmalarının ardından daha da ağırlaştığını gözler önüne sermiştir. Çalışma ayrıca, göçmenlerin damgalanma ve günah keçisi yapıma korkusuyla hastalıklarını gizleyebildiklerini ve sağlık hizmetlerinden faydalanma konusunda isteksiz olabildiklerini ortaya koymuştur. Çalışmada ulaşılan bir diğer sonuca göre, göçmen karşıtı popülist söylemlerle iletilmek istenen mesajların temel hedef kitlesi, COVID-19 nedeniyle görece yoksunluk hisseden, sınırlı kaynaklara erişememe endişesi taşıyan ve sosyo-ekonomik haklardan yararlanamadıklarını düşünen yerli yurttaşlardır. Son olarak, çalışma, infodeminin, pandemide göçmenleri hedef alan günah keçisi mekanizmasını ateşleyen en önemli faktörlerden biri olduğunu gözler önüne sermiştir.

Bu çalışmada, COVID-19 pandemisinde günah keçisi ilan edilen gruplardan sadece biri olan göçmenler ele alınmıştır. İleriki zamanlarda, yaşlılar, sağlık çalışanları, etnik azınlıklar gibi pandemi döneminde suçlayıcı işaret parmaklarının kendilerine yöneldiğine şahit olduğumuz başka kesimlerle ilgili de bu tür çalışmalar yapılabilir. Yine bu konuda, sosyal medyanın günah keçisi mekanizmasının işleyişindeki rolünü analiz eden çalışmaların gerçekleştirilmesi mümkündür. Ek olarak, pandemi sürecinde dünyanın farklı bölgelerinde harekete geçen günah keçisi mekanizmalarının seçtikleri kurbanların, bu bölgelerin tarihi, kültürel, dini ya da siyasi yapısına göre nasıl farklılaştığını açıklayan karşılaştırmalı araştırmalar yapılabilir.

Sonuç itibarıyla COVID-19, korkularımıza, ön yargılarımıza ya da komplo teorilerine dayanan günah keçisi mekanizmasının daima krizlerin yolunu gözlediğini göstermektedir. Toplumun en savunmasız kesimlerini hedef alan suçlamaların esas sorunu çözmek yerine ağırlaştırdığını bize tekrar hatırlatmaktadır. O yüzden, bu kriz, göçmenleri günah keçisi yapmanın gerekçesi olarak değil, onlarla empati kurmak ve dayanışma göstermek için bir fırsat olarak görülmelidir. Bu doğrultuda, göçmenler, COVID-19 ile mücadelede ulusal ve küresel sistemlerin ve planların ayrılmaz bir parçası olarak düşünülmalıdır. Son olarak, salgının etkili bir şekilde kontrol altına alınabilmesi ve hastalığın tedavisinde daha fazla ilerleme kaydedilebilmesi için virüs hakkındaki spekülasyonları

reddetmenin ve yalnızca kanıta dayalı bilgilere güvenmenin önemi unutulmamalıdır. Zira Girard'ın (2018: 283) dediği gibi: "İnsanların cadı avına son vermelerinin nedeni bilimi icat etmiş olmaları değildir; cadı avına son verdikleri için bilimi icat etmişlerdir."

KAYNAKÇA

- Addo, I. Y. (2020). Double pandemic: Racial discrimination amid coronavirus disease 2019. *Social Sciences & Humanities Open*, 2 (1), 1-4. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2020.100074>
- Ahmad, N. (2020, June 12). *Migrants in Malaysia: Scapegoats in times of crises*. MIDEQ. <https://www.mideq.org/fr/blog/migrants-malaysia-scapegoats-times-crisis/>
- Aljazeera. (2020, June 26). *Can't take any more Rohingya refugees: Malaysia PM at ASEAN meet*. Aljazeera. <https://www.aljazeera.com/news/2020/6/26/cant-take-any-more-rohingya-refugees-malaysia-pm-at-asean-meet>
- Ashley, C. (2020, August 27). *Definition of scapegoat, scapegoating, and scapegoat theory*. ThoughtCo. <https://www.thoughtco.com/scapegoat-definition-3026572>
- Azarian, Y. M. (1997). *Systems-centered therapy for groups*. New York: The Guilford Press.
- Bachelet, M., & Grandi, F. (2020, March 12). *The coronavirus outbreak is a test of our systems, values and humanity*. UN United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR). <https://www.unhcr.org/news/latest/2020/3/5e69eea54/coronavirus-outbreak-test-systems-values-humanity.html>
- Barrett, R., & Brown, P. J. (2008). Stigma in the time of influenza: Social and institutional responses to pandemic emergencies. *J Infect Dis.*, 15 (197), 34-37.
- Bauman, Z. (2018). *Sosyolojik düşünmek*. (Çev. A. Yılmaz). İstanbul: Ayrıntı Yayınları. (Özgün çalışma 1996).
- Baomy, S. (2020, March 6). *COVID-19 and xenophobia: Why outbreaks are often accompanied by racism*. Euronews. <https://www.euronews.com/2020/03/05/covid-19-and-xenophobia-why-outbreaks-are-often-accompanied-by-racism>
- Bavel, J. J. V., Baicker, K., Boggio, P. S., Capraro, V., Cichocka, A., Cikara, M., ... Willer, R. (2020). Using social and behavioural science to support COVID-19 pandemic response. *Nature Human Behaviour*, 4, 460-471. <https://doi.org/10.1038/s41562-020-0884-z>
- Bouattia, M. (2020, June 5). *It's Tory austerity and racism that's killing us, not Covid-19*. The New Arab. <https://english.alaraby.co.uk/opinion/state-led-austerity-and-racism-are-killing-us-not-covid-19>
- British Broadcasting Corporation [BBC]. (2020a, April 21). *Coronavirus: Immigration to US to be suspended amid pandemic, Trump says*. BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-us-canada-52363852>
- British Broadcasting Corporation [BBC]. (2020b, March 9). *Letter from Africa: The spread of coronavirus prejudice in Kenya*. BBC News. <https://www.bbc.com/news/world-africa-51770856>
- Burke, K. (1945). *A grammar of motives*. [Prentice Hall version]. Retrieved from http://www.communicationcache.com/uploads/1/0/8/8/10887248/kenneth_burke_-_a_grammar_of_motives_1945.pdf
- Calma, J. (2020, April 21). *Migrants aren't to blame for COVID-19*. The Verge. <https://www.theverge.com/2020/3/27/21196100/immigration-borders-covid-19-coronavirus>
- Campbell, C. (2020). *Günah keçisi: Başkalarını suçlamanın tarihi*. (Çev. G. Kastamonulu). İstanbul: İthaki Yayınları. (Özgün çalışma 2011).
- Chapman, C. M., & Miller, D. S. (2020). From metaphor to militarized response: the social implications of "we are at war with COVID-19" – crisis, disasters, and pandemics yet to come. *International Journal of Sociology and Social Policy*, 40 (9-10), 1107-1124. <https://doi.org/10.1108/IJSSP-05-2020-0163>
- Chicago Sun Times Editorial Board. (2020, April 21). *Trump's feeble plan to beat COVID-19? Scapegoat immigrants*. Chicago Sun Times. <https://chicago.suntimes.com/2020/4/21/21230025/donald-trump-executive-order-immigration-coronavirus-covid-green-cards-19-editorial>
- Cole, D. (2020, August 29). *Why scapegoating is a typical human response to a pandemic*. National Public Radio (NPR). <https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2020/08/29/906225199/why-scapegoating-is-a-typical-human-response-to-a-pandemic>

- Devakumar, D., Shannon, G., Bhopal, S. S., & Abubakar, I. (2020). Racism and discrimination in COVID-19 responses. *The Lancet*, 395 (10231), 1194. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(20\)30792-3](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(20)30792-3)
- Dumouchel, P. (2020). *Migrants and scapegoats*. *Sociologia*, 2, 48-53.
- Ee, S. (2017). *Scapegoating: What it is and how to understand it*. Retrieved from <https://thepsychpractice.com/plog/2017/11/15/scapegoating-what-it-is-and-how-to-understand-it>
- Einash, I. (2020, December 25). *How Italy used the year of COVID-19 to scapegoat migrants*. Daily Beast. <https://www.thedailybeast.com/how-italy-used-the-year-of-covid-19-to-scapegoat-migrants?ref=scroll>
- Elias, A., Ben, J., Mansouri, F., & Paradies, Y. (2021). Racism and nationalism during and beyond the COVID-19 pandemic. *Ethnic and Racial Studies*, 44 (5), 783-793. <https://doi.org/10.1080/01419870.2020.1851382>
- Ellison, L. L. (2017). Scapegoating. In J. Carlson and S. B. Dermer (Eds.), *The SAGE Encyclopedia of Marriage, Family, and Couples Counseling*, vol. 4, (pp. 1449-1452). Huntington, WV: Marshall University, Marshall Digital Scholar.
- Falkenhain, M., Flick, U., Hirsland, A., Naji, S., Seidelsohn, K., & Verlage, T. (2021). Setback in labour market integration due to the Covid-19 crisis? An explorative insight on forced migrants' vulnerability in Germany. *European Societies*, 23 (sup. 1), 448-463. <https://doi.org/10.1080/14616696.2020.1828976>
- Ferreira, C. M., & Serpa, S. (2021). COVID-19 stigma and charismatic social relationship: A legitimization narrative of president Trump's status as a charismatic leader following a SARS-CoV-2 infection reported by the Portuguese Media. *Societies*, 11 (130), 1-13. <https://doi.org/10.3390/soc11040130>
- Fischer, L. S., Mansergh, G., Lynch, J., & Santibanez, S. (2019). Addressing disease-related stigma during infectious outbreaks. *Disaster Med Public Health Prep.*, 13 (5-6), 989-994.
- Fratzke, S. (2020, April 17). *The COVID-19 excuse? How migration policies are hardening around the globe* / Interviewer: Eric Reidy [Real Media File]. Retrieved from https://www.thenewhumanitarian.org/analysis/2020/04/17/coronavirus-global-migration-policies-exploited?utm_source=The+New+Humanitarian&utm_campaign=32b875599b-EMAIL_CAMPAIGN_04_17_2020_DAILY&utm_medium=email&utm_term=0_d842d98289-32b875599b-15721989
- Frazer, J. G. (2019). *Günah keçisi*. (Çev. İ. H. Yılmaz). İstanbul: Pinhan Yayıncılık. (Özgün çalışma 1913).
- Galea, S. (2020, February 28). *How to think about COVID-19*. Fortune. <https://fortune.com/2020/02/28/how-to-think-about-covid-19-coronavirus/>
- Ghebreyesus, T. A. (2020a, February 15). *Munich Security Conference* [Speech]. <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/munich-security-conference>
- Ghebreyesus, T. A. (2020b, May 6). *WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19* [Media briefing]. <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/who-director-general-s-opening-remarks-at-the-media-briefing-on-covid-19---6-may-2020>
- Giddens, A., & Sutton, P. W. (2016). *Sosyoloji*. (Çev. M. Şenol). İstanbul: Kırmızı Yayınları. (Özgün çalışma 1989).
- Girard, R. (2018). *Günah keçisi* (Çev. I. Ergüden). İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti. (Özgün çalışma 1982).
- Gostoli, Y. (2020, March, 3). *How European populists are using coronavirus as a political tool*. Aljazeera. <https://www.aljazeera.com/news/2020/3/3/how-european-populists-are-using-coronavirus-as-a-political-tool>
- Guadagno, L. (2020). *Migrants and the COVID-19 pandemic: An initial analysis (United Nations, International Organization for Migration, Migration Research Series No. 60)*. <https://publications.iom.int/books/mrs-no-60-migrants-and-covid-19-pandemic-initial-analysis>
- Guterres, A. (2020, Mayıs 8). *Covid-19 ayırım yapmazken, nefret ve yabancı düşmanlığı tsunami gibi yayılmaya devam ediyor*. Euronews. <https://tr.euronews.com/2020/05/08/guterres-covid-19-ayr-m-yapmazken-nefret-ve-yabanc-dusmanl-g-tsunam-gibi-yay-lmaya-devam-e>
- Hu, Y. (2020). Intersecting ethnic and native-migrant inequalities in the economic impact of the COVID-19 pandemic in the UK. *Research in Social Stratification and Mobility*, 68, 1-6. <https://doi.org/10.1016/j.rssm.2020.100528>

- Human Rights Watch. (2020). *End violent threats and anti-Rohingya campaign* [Joint letter]. Retrieved from https://www.hrw.org/sites/default/files/media_2020/05/200511%20Malaysia%20Rohingya%20hate%20speech.pdf
- Independent. (2020, July 15). *Ethiopian migrants in Yemen are being scapegoated over coronavirus, UN reports*. Independent. <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/coronavirus-ethiopian-migrants-yemen-un-a9620196.html>
- International Organization for Migration [IOM]. (2019). Migrant. In *Glossary on Migration*. Retrieved from April 24, 2021, from https://publications.iom.int/system/files/pdf/iml_34_glossary.pdf
- International Organization for Migration [IOM]. (2020). *Tens of thousands of migrants stranded in Yemen fear for their lives* [Press release]. <https://www.iom.int/news/tens-thousands-migrants-stranded-yemen-fear-their-lives>
- Jakovlyevic, M., Jakovlyevic, I., Bjedov, S., & Mustac, F. (2020). Psychiatry for better world: COVID-19 and blame games people play from public and global mental health perspective. *Psychiatria Danubina*, 32 (2), 221-228. <https://doi.org/10.24869/psyd.2020.221>
- Jillson, C. (2020). Costa Rica's neighbor, intruder, and essential worker. *NACLA Report on the Americas*, 52 (4), 385-390. <https://doi.org/10.1080/10714839.2020.1840163>
- John Hopkins Center for Health Security [JHCHS]. (2020). *Blame and discrimination attached to COVID-19: An FAQ for US elected leaders and health officers* [Fact sheet]. Retrieved from <https://www.centerforhealthsecurity.org/resources/COVID-19/COVID-19-fact-sheets/200205-nCoV-leadersAgainstStigma.pdf>
- Johnson, J. H., & Bonds, J. M. (2020). *Scapegoating immigrants in the Covid-19 pandemic* [White paper]. Frank Hawkins Institute of Private Enterprise. https://kenaninstitute.unc.edu/wp-content/uploads/2020/08/Scapegoating_Immigrants.pdf
- Keil, R. (2020, February 4). *The new coronavirus is not an excuse to be racist / Interviewer: Eleanor Cummins* [Real Media File]. Retrieved from <https://www.theverge.com/2020/2/4/21121358/coronavirus-racism-social-media-east-asian-chinese-xenophobia>
- Kishlansky, M., Geary, P., & O'Brien, P. (2006). *Civilization in the West*. New York: Pearson Education.
- Kumar, A., & Nayar, K. R. (2020). COVID-19: Stigma, discrimination, and the blame game. *International Journal of Mental Health*, 49 (4), 382-384. <https://doi.org/10.1080/00207411.2020.1809935>
- Lai, G. (2020, June 4). *Scapegoating Hong Kong's minorities over Covid-19 is dangerous – here's how to avoid it*. Hong Kong Free Press. <https://hongkongfp.com/2020/06/04/scapegoating-hong-kongs-minorities-over-covid-19-is-dangerous-heres-how-to-avoid-it/>
- Liem, A., Wang, C., Wariyanti, Y., Latkin, C. A., & Hall, B. J. (2020). The neglected health of international migrant workers in the COVID-19 epidemic. *The Lancet*, 7 (4), e20. [https://doi.org/10.1016/S2215-0366\(20\)30076-6](https://doi.org/10.1016/S2215-0366(20)30076-6)
- Lovelock, J. (2020, December 21). *Myanmar migrants easy scapegoats for Covid-19 spike in Thailand*. UCA News. <https://www.ucanews.com/news/myanmar-migrants-easy-scapegoats-for-covid-19-spike-in-thailand/90758#>
- Man, F. (2016). "Günah keçileri" ya da "olağan şüpheliler" olarak Suriyeliler. *Çalışma ve Toplum*, 3 (50), 1147-1170.
- Manzi, L. (2020). *Migrants: The scapegoats of the economic crisis*. International Organization for Migration (IOM). <https://rosanjose.iom.int/SITE/en/blog/migrants-scapegoats-economic-crisis>
- Markel, H., & Stern, A. M. (2002). The foreignness of germs: The persistent association of immigrants and disease in American society. *Milbank Quarterly*, 80 (4), 757-788.
- McAuliffe, M., & Bauloz, C. (2020, April 28). *The coronavirus pandemic could be devastating for the world's migrants*. Open Democracy. <https://www.opendemocracy.net/en/pandemic-border/coronavirus-pandemic-could-be-devastating-worlds-migrants/>

- Molloy, T., & McDonnell, S. (2020, August 1). *Councillor suspended after blaming illegal immigrants, NHS and the Chinese for local lockdown*. Manchester Evening News. <https://www.manchestereveningnews.co.uk/news/greater-manchester-news/councillor-suspended-after-blaming-illegal-18693448>
- Mukhtar, S. (2021). Psychology and politics of COVID-19 misinfodemics: Why and how do people believe in misinfodemics? *International Sociology*, 36 (1), 111-123. <https://doi.org/10.1177/0268580920948807>
- Musu, C. (2020, April 8). *War metaphors used for COVID-19 are compelling but also dangerous*. The Conversation. <https://theconversation.com/war-metaphors-used-for-covid-19-are-compelling-but-also-dangerous-135406>
- Mutter, J. (2016, April 18). Opportunity from crisis. *Foreign Affairs*. Retrieved from <https://www.foreignaffairs.com/articles/2016-04-18/opportunity-crisis>
- Nossem, E. (2020). *The pandemic of nationalism and the nationalism of pandemics (UniGR-CBS Working Paper Vol. 8)*. <https://ubt.opus.hbz-nrw.de/opus45-ubtr/frontdoor/deliver/index/docId/1405/file/UniGR-CBS-Working+Paper+Vol.+8.pdf>
- Omalar, M., Marcelline, M., & Mateeullah. (2021, February 1). *Covid-19 misinformation: Scapegoating migrants and minorities*. Guiti News. <https://guitinews.fr/around-the-world/2021/02/01/covid-19-misinformation/>
- Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD]. (2020). *What is the impact of the COVID-19 pandemic on immigrants and their children?* (Policy Brief). Retrieved from https://read.oecd-ilibrary.org/view/?ref=137_137245-8saheqv0k3&title=What-is-the-impact-of-the-COVID-19-pandemic-on-immigrants-and-their-children%3F&_ga=2.251598212.363294391.1634814004-136990516.1613641804
- Pierce, S. (2020, April 21). *Migrants aren't to blame for COVID-19/ Interviewer: Justin Calma* [Real Media File]. Retrieved from <https://www.theverge.com/2020/3/27/21196100/immigration-borders-covid-19-coronavirus>
- Pulido, C. M., Villarejo-Carballido, B., Redondo-Sama, G., & Gomez, A. (2020). COVID-19 infodemic: More retweets for science-based information on coronavirus than for false information. *International Sociology*, 35 (4), 377-392. <https://doi.org/10.1177/0268580920914755>
- Rafiq, S. (2020, April 9). *Open borders: Scapegoat in COVID-19 response*. Yale Global Online. <https://yaleglobal.yale.edu/content/open-borders-scapegoat-covid-19-response>
- Reidy, E. (2020, April 17). *The COVID-19 excuse? How migration policies are hardening around the globe*. The New Humanitarian. https://www.thenewhumanitarian.org/analysis/2020/04/17/coronavirus-global-migration-policies-exploited?utm_source=The+New+Humanitarian&utm_campaign=32b875599b-EMAIL_CAMPAIGN_04_17_2020_DAILY&utm_medium=email&utm_term=0_d842d98289-32b875599b-15721989
- Rohac, D. (2020, March 25). *Hungary's prime minister is using the virus to make an authoritarian power grab*. The Washington Post. <https://www.washingtonpost.com/opinions/2020/03/25/hungarys-prime-minister-is-using-virus-make-an-authoritarian-power-grab/>
- Seixas, E. C. (2021). War metaphors in political communication on covid-19. *Frontiers in Sociology*, 5, 1-11. <https://doi.org/10.3389/fsoc.2020.583680>
- Shah, S. (2020, February 3). *The pandemic of xenophobia and scapegoating*. Time. <https://time.com/5776279/pandemic-xenophobia-scapegoating/>
- Shams, T. (2020, August 29). *Whyscapegoating is a typical human response to a pandemic. / Interviewer: Diane Cole* [Real Media File]. Retrieved from <https://www.npr.org/sections/goatsandsoda/2020/08/29/906225199/why-scapegoating-is-a-typical-human-response-to-a-pandemic>
- Shenassa, C. R. (2001). *The scapegoat mechanism in human group processes*. (Unpublished doctoral dissertation). Union Institute and University, Cincinnati, OH, USA.
- Solano, H. (2020, Abril 10). *Vicepresidenta en visita a frontera norte: lo que hacemos es protegernos nosotros*. Crhoy.com. <https://www.crhoy.com/nacionales/vicepresidenta-en-visita-a-frontera-norte-lo-que-hacemos-es-protegernos-nosotros/>

- Steinmeier, F. W. (2020, October 25). *World Health Summit 2020* [Opening Speech]. https://www.worldhealthsummit.org/fileadmin/user_upload/4_Documents/4.12_2020/201025-Steinmeier-World-Health-Summit-Englisch.pdf
- Suggs, V. P. (1989). *Girard and the scapegoat mechanism: An application to Hawthorne's fiction*. (Unpublished master's thesis). The University of Alabama, Huntsville, Alabama, USA.
- The Guardian. (2020, February 24). *Salvini attacks Italy PM over coronavirus and links to rescue ship*. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2020/feb/24/salvini-attacks-italy-pm-over-coronavirus-and-links-to-rescue-ship>
- Thepgrampanat, P., Naing, S., & Tostevin, M. (2020, December 24). *Anti-Myanmar hate speech flares in Thailand over virüs*. Reuters. <https://www.reuters.com/business/media-telecom/anti-myanmar-hate-speech-flares-thailand-over-virus-2020-12-24/>
- Trump, D. [@realDonaldTrump]. (2020a, March 10). *Going up fast. We need the wall more than ever!* [Tweet]. Retrieved from <https://twitter.com/realDonaldTrump/status/1237334397172490240>
- Trump, D. [@realDonaldTrump]. (2020b, April 20). *In light of the attack from the Invisible Enemy, as well as the need to protect the jobs of our GREAT American Citizens, I will be signing an Executive Order to temporarily suspend immigration into the United States!* [Tweet]. Retrieved from <https://twitter.com/realdonaldtrump/status/1252418369170501639?lang=en>.
- United Nations High Commissioner for Human Rights. (2020a). *Leave no one behind: Racial discrimination and the protection of minorities in the COVID-19 crisis* [Statement by the United Nations Network on Racial Discrimination and the Protection of Minorities]. https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Minorities/UN_Network_Racial_Discrimination_Minorities_COVID.pdf
- United Nations High Commissioner for Human Rights. (2020b). *Bulgaria / COVID-19 response: Stop hate speech and racial discrimination against the Roma minority* [Statement by the United Nations High Commissioner for Human Rights]. <https://www.ohchr.org/en/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25881&LangID=E>
- U. S. Embassy in Ethiopia. (2020, March 18). *Reports of anti-foreigner sentiment* [Security alert]. Retrieved from <https://et.usembassy.gov/security-alert-reports-of-anti-foreigner-sentiment/>
- van Daalen, K. R., Cobain, M., Franco, O. H., & Chowdhury, R. (2021). Stigma: The social virus spreading faster than COVID-19. *Journal of Epidemiology and Community Health, 75* (4), 313-314. <http://dx.doi.org/10.1136/jech-2020-214436>
- Varennes, F. (2020, March 30). *COVID-19 fears should not be exploited to attack and exclude minorities* [Press release]. <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=25757&LangID=E>
- Vrecko Ilç, B., & Sabic, Z. (2021). American anti-Chinese racism during the COVID-19 crisis and its strategic functions. *Teorija In Praksa, 58*, 670-688.
- Wallis, E. (2020, August 24). *Sicily's governor orders closure of all migrant hotspots and welcome centers*. Info Migrants. <https://www.infomigrants.net/en/post/26815/sicilys-governor-orders-closure-of-all-migrant-hotspots-and-welcome-centers>
- Williams, R. (2020, July 31). *Tory MP condemned for blaming BAME and Muslim people for rise in coronavirus cases*. Sky News. <https://news.sky.com/story/tory-mp-condemned-for-blaming-bame-and-muslim-people-for-rise-in-coronavirus-cases-12039949>
- Woods, E. T., Schertzer, R., Greenfeld, L., Hughes, C., & Miller-Idriss, C. (2020). COVID-19, nationalism, and the politics of crisis: A scholarly exchange. *Nations and Nationalism, 26*, 807-825. <https://doi.org/10.1111/nana.12644>
- World Health Organization [WHO]. (2020). *An ad hoc WHO technical consultation managing the COVID-19 infodemic: call for action, 7-8 April 2020*. World Health Organization. Retrieved from <https://www.who.int/publications/i/item/9789240010314>

- World Refugee Council. (2018). *Xenophobia toward refugees and other forced migrants (Research paper no. 5)*. Retrieved from <https://www.cigionline.org/publications/xenophobia-toward-refugees-and-other-forced-migrants/>
- York, G. (2020, March 19). *Coronavirus triggers xenophobia in some African countries*. The Globe and Mail. <https://www.theglobeandmail.com/world/article-coronavirus-triggers-xenophobia-in-some-african-countries/>
- Zargar, H. (2020, March 19). *Far right uses coronavirus to scapegoat refugees*. New Frame. <https://www.newframe.com/far-right-uses-coronavirus-to-scapegoat-refugees/>
- Žižek, S. (2021). Is barbarism with a human face our fate? *Critical Inquiry*, 47 (S2), 4-8.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Bu çalışmanın yazarları, araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyduklarını kabul etmektedirler (The authors of this article confirm that their work complies with the principles of research and publication ethics).
2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).
3. Bu çalışma, intihal tarama programı kullanılarak intihal taramasından geçirilmiştir (This article was screened for potential plagiarism using a plagiarism screening program).